

Vredes spiraal

Kwartaalblad van Kerk en Vrede, december 2014, jaargang 10, nummer 4

Geweldloosheid & geloven

Beuken op de oorlogstrom

Links: hier protestmanifestaties. Rechts: ginds grensoverschrijdende tanks.

door Mark Akkerman

Internationaal gezien bepalen de afgelopen maanden twee brandhaarden grotendeels het nieuws: het conflict in Oekraïne en de gewelddadige confrontaties in het Midden-Oosten. In het eerste geval staan de daadwerkelijke schermutselingen vaak in de schaduw van de oplopende spanningen tussen enerzijds Rusland en anderzijds de NAVO- en EU-landen. In het Midden-Oosten staat vooral de opmars van de Islamitische Staat (IS) centraal. De manier waarop de Nederlandse, en eigenlijk elke westerse regering met deze situaties omgaat, toont eens te meer aan, dat het internationale beleid gestoeld is op (economisch) eigenbelang en op geloof in geweld.

Oekraïne

Ontwikkelingen in de internationale politiek gaan snel. Na het neerhalen van vlucht MH17 boven Oekraïne waren de ogen van de wereld, en in het bijzonder de Nederlandse, voluit gericht op het conflict in dat land. Met de opkomst van IS en het uitblijven van verder direct gevoeld 'Russisch gevaar' verplaatst de aandacht zich net zo snel weer. Intussen blijven de gewelddadige confrontaties in Oekraïne zich voordoen en maken alle strijdende partijen zich schuldig aan ernstige misdaden en mensenrechtenschendingen. De rol van het Westen hierin is uiterst controversieel. Door voortdurend de Russische inmenging aan te klagen en sancties in te stellen proberen westerse regeringen te verzwijgen, dat ze eerder dit jaar zelf een regering met extreem-rechtse elementen in het zadel hebben geholpen. De toen-

malige minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans wuifde kritiek hierop eenvoudig weg. Dat de oostwaartse uitbreiding van NAVO en EU door Rusland logischerwijze als een gevaar en provocatie gezien wordt, lijkt ook niet door te dringen. De Europese afhankelijkheid van Russisch gas is om milieu- en mensenrechtenredenen problematisch te noemen, maar draagt paradoxaal genoeg ook bij aan het enigszins in toom houden van spanningen en agressief taalgebruik.

Midden-Oosten

De chaos en het geweld in het Midden-Oosten en Noord-Afrika deze eeuw zijn bijna niet meer te overzien.

De oorlog tegen Irak, de conflicten rond het nucleaire programma van Iran, de Israëlische bombardementen op Gaza, de burgeroorlogen in Syrië en Libië, de keiharde repressie tegen volksoptstanden tijdens de Arabische Lente en de tijd daarna, de opmars van IS, de lijst is eindeloos.

(vervolg op bladzijde 2)

Van de redactie

Uit de diverse enthousiaste reacties hebben wij begrepen dat u, beste lezer, aangenaam verrast bent geweest, toen u het vorige nummer van Vredesspraak in uw brievenbus vond. Vanwege het 90-jarig bestaan van ons Kerk en Vrede hadden wij besloten tot een grondige herziening van de opmaak van ons blad. Het jubileumnummer zou een nieuw 'format' krijgen, kleurendruk en meer bladzijden. Het is ons gelukt om in de dagen van de Vredesweek ons plan gerealiseerd te krijgen. Hier past een woord van dank aan allen die zich daarvoor hebben ingezet.

Intussen hebben we ook besloten

om het jubileum-format vanaf nu te blijven gebruiken. U krijgt Vredespiraal voortaan bijv. in 'full color', maar daarentegen niet zo dik als het jubileum-nummer; gewoon de bekende 12 bladzijden.

Natuurlijk met actuele en lezenswaardige artikelen en illustraties. Wij verwachten dat u er tevreden mee zult zijn. Zo niet, laat het ons weten.

Nu nog iets anders. Half november zijn wij gestart met een 'crowdfunding project' waaraan u, beste lezer ook kunt deelnemen. We willen graag donaties bij elkaar zamelen, waarmee we ons Kerk en Vredeskantoor bij de tijd kunnen brengen.

We kunnen onze vrijwilligers en staf niet met de huidige verouderde apparatuur laten doormodderen. Het betreft hier de kosten voor de aanschaf van vijf nieuwe computers en twee printers (totaal € 5000,-). Mogen wij u vriendelijk vragen te helpen het benodigde bedrag bijeen te brengen?

Op de site www.geloofinjeproject.nl wordt duidelijk aangegeven hoe je dat doet. Het zou ook fijn zal als u deze vraag in eigen kring verder zou willen verbreiden. Bij voorbaat heel hartelijk dank!

Want dit is zeker: 'Oorlog wordt altijd wel verkocht; vrede is niet te koop!'

Het Westen speelde in nagenoeg alle gevallen een dubieuze rol, die ook op langere termijn desastreuze gevolgen heeft. Diverse militaire interventies hebben een proces van chaos en verwoesting ingezet en ertoe bijgedragen dat soennieten en sjiieten steeds vaker lijnrecht tegenover elkaar zijn komen te staan, wat voor een deel de populariteit van IS onder soennieten verklaart. Dubieuze bondgenoten, met name Saudi-Arabië en Qatar, worden consequent de hand boven het hoofd gehouden vanwege strategische en oliebelangen in de regio. Deze landen bevinden zich op hun beurt ook in een kluwen van tegengestelde belangen, waardoor ze bijvoorbeeld zowel IS bewapenen als deelnemen aan bombardementen ertegen.

Bombardementen op Irak

Ook de Nederlandse regering heeft F16's ter beschikking gesteld voor bombardementen op Irak. Politiek gezien gingen alle partijen mee,

Wapenhandel

Wat Nederland, net als veel andere landen, ook blijft doen, is het Midden-Oosten volpompen met nog meer wapens. In 2013 bedroegen de afgegeven wapenexportvergunningen aan het Midden-Oosten en Noord-Afrika door Nederland 116,63 miljoen euro. De Europese Unie verstrekke in 2012 voor 9.7 miljard euro wapenexportvergunningen aan het Midden-Oosten, een stijging van 22% ten opzichte van 2011, het jaar van de Arabische Lente.

Komende maand februari vertrekt een vijfdaagse Nederlandse economische missie naar de Verenigde Arabische Emiraten. De missie is alleen bedoeld voor deelnemers uit de defensie- en veiligheidsindustrie en staat onder leiding van minister Jeanine Hennis van Defensie. Deelname aan de IDEX in Abu Dhabi, een van de grootste en belangrijkste wapenbeurzen ter wereld, staat centraal. De koepelorganisatie van de Nederlandse defensie-industrie,

ver verleden ooit is afgesproken.

In Nederland klonken geluiden voor meer geld voor defensie steeds harder vanuit de krijgsmacht zelf en vanuit de rechterzijde van de politiek. Dat werd vertaald in 100 miljoen euro extra voor defensie in 2015. Ook voor de jaren daarna wordt structureel meer geld voor de krijgsmacht vrijgemaakt. Een bedenkelijke trendbreuk na jarenlang bezuinigen.

Het extra geld zal volgens minister Hennis onder meer gebruikt worden voor de aanschaf van extra munities en van helikoptercapaciteit. Ze noemde de verhoging van het defensiebudget een stap in de goede richting, want "we moeten immers antwoord kunnen blijven geven op de geopolitieke ontwikkelingen."

Weg van geloof in geweld

Ook uit deze uitspraak blijkt weer een rotsvast geloof in het gebruik van militaire middelen. Dit geloof in geweld vormt, naast het nastreven van (economisch) eigenbelang, de kern van het Nederlandse buitenlands beleid. Het buitenland wordt gezien als wingebied en/of als gevaar. Het bereiken van rechtvaardige verhoudingen in de wereld staat niet op de .

In het geval van Oekraïne zijn de belangentegenstellingen tussen Rusland en de NAVO/EU vlak onder de oppervlakte zichtbaar. In het Midden-Oosten kan het westen zich makkelijker beroepen op humanitaire motieven, maar spelen diverse eigen belangen (olie, voorkomen vluchtelingenstromen, strategische posities) net zo hard mee.

Hoe dan ook, de keus voor confrontatie, voor bombardementen en het bewapenen van strijdende partijen is doorgaan op dezelfde weg. Het zal nog meer geweld en chaos veroorzaken en vrede en rechtvaardigheid geen stap dichterbij brengen. De vredesbeweging is relatief stil, de kwesties zijn ook niet gemakkelijk, maar het is toch mede aan ons te blijven pleiten voor alternatieven, voor werkelijk vredesbeleid. Voor diplomatie, onderhandelingen, samenlevingsopbouw van onderop, verzoeningswerk, democratisering en al die andere noodzakelijke vreedzame stappen die in het regeringsbeleid geen enkele prioriteit hebben.

Vredesspiraal-redacteur M. Akkerman is werkzaam als onderzoeker bij www.stopwapenhandel.org; tel. 020-6164684.

met uitzondering van de SP en de Partij voor de Dieren. Zij wezen op de onhaalbaarheid van de gestelde doelen en op het grote risico op verdere escalatie. Harry van Bommel (SP) zei raak: "De belangrijkste les die getrokken kan worden, is dat westerse militaire interventies zelden tot positieve resultaten en vaak tot een toename van geweld leiden." En Marianne Thieme (PvdD): "De problemen zijn complex en helaas de oplossingen ook. Bombarderen maakt volgens vrijwel alle militaire analisten de situatie alleen maar erger."

De woorden kwamen in doveman-soren terecht. Alle andere partijen stemden in met de deelname van Nederlandse F16's aan de bombardementen op Irak. Men riep om het hardst dat "er wat moet gebeuren" en bevestigde het geloof in militaire middelen om met conflicten om te gaan.

de NIDV, schrijft dat voor de missie gekozen is vanwege een "versterkte belangstelling voor het Midden Oosten" onder wapenbedrijven. Hoe verwerpelijk ook, vanuit economisch oogpunt is dat helaas volstrekt logisch. De organiserende Rijksdienst voor Ondernemend Nederland merkt op: "Het defensiebudget van de regio als geheel neemt per jaar met circa 12 % toe."

Verhoging defensiebudgetten

Ook in het Westen groeien de defensiebudgetten weer. De Verenigde Staten roepen al geruime tijd dat Europa voor defensie te afhankelijk van hen is en meer geld in defensie moet steken om op eigen benen te gaan staan. Tijdens de NAVO-top in Wales begin september j.l. werd dit nog eens herhaald. Vrijwel alle NAVO-landen zouden hun defensiebegroting op moeten krikken tot minimaal 2% van het BNP, zoals in een

Colofon

Vredesspiraal is het kwartaalblad van de Vereniging Kerk en Vrede.

Redactie

Mark Akkerman, Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Rob van Essen, Lambert van Gelder (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth.

Kerk en Vrede

Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld –ook binnen de kerken nog niet overwonnen– moet weerlegd en ontzenuwd worden. Elke poging tot (christelijke) rechtvaardiging van militair geweld en van voorbereiding daartoe verhindert de dienst der verzoening waartoe kerken en christenen geroepen zijn.

Abonnement

Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,- per jaar, inclusief een abonnement op Vredesspiraal en een aantal keren per jaar een ledenbrief. Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,- per jaar. IBAN: NL74 INGB 0000 4353 82

Lezersbrieven

Lezers kunnen altijd reageren via onderstaande adressen. De redactie rekent op bijdragen van ca. 350 woorden. In voorkomende gevallen behoudt de redactie zich het recht voor om bijdragen eventueel in te korten.

Adres

Kerk en Vrede Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht.
030-2316666
info@kerkenvrede.nl
of: a.debruijn@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Officemanager

Arie de Bruijn

Advertenties

Informatie hierover is te verkrijgen via www.kerkenvrede.nl of lvdherik@narratio.nl

Vormgeving

Terp 10 Communicatie - terp10.nl

Technische realisatie

Narratio, Gorinchem

ISSN-nr. 1574-2725

Wapenexportregels: het mag niet, maar het mag toch

door Wendela de Vries

De Nederlandse wapenexport is aanzienlijk. Daarvoor zijn militaire, politieke en economische redenen. De regering zegt een terughoudend wapenexportbeleid te voeren. Maar in 2013 werden wapenexportvergunningen verstrekt voor bestemmingen als Algerije, China, Colombia, Egypte, Indonesië, Jordanië, Oman, Saoedi-Arabië, Thailand, Turkije, Qatar en Rusland. Landen in instabiele regio's, waar mensenrechten niet al te zwaar wegen. De gezamenlijke waarde van alle Nederlandse wapenexportvergunningen in 2013 bedraagt 963,5 miljoen euro.

De economische bijdrage van wapenproductie aan de Nederlandse economie is bescheiden; in 2010 net iets meer dan een half procent van het BNP. Ook de technologische spin-off is bescheiden. De wapenindustrie maakt vooral gebruik van generieke technologie, geschikt voor zowel civiele als militaire toepassingen. Verdere ontwikkeling van deze dual-use-technologie wordt gesubsidieerd door de Europese Unie die daardoor, zij het indirect, de Europese wapenproductie steunt.

Er is een nauwe relatie tussen wapenindustrie en overheid: Landen gebruiken hun wapenindustrie om de eigen krijgsmacht van wapens te voorzien. Export is noodzakelijk om de wapens betaalbaar te houden. Met export kunnen de hoge ontwikkelingskosten van geavanceerde wapensystemen worden terugverdiend.

Wapenexport is ook een instrument van buitenlandse politiek. Een wapenrelatie bekrachtigt een bondgenootschap. Omgekeerd kan het weigeren van een wapenexportvergunning een relatie schaden. Voor een handelsland als Nederland is vooral dat tweede van belang; het goed houden van relaties kan een argument zijn om een niet al te restrictief wapenexportbeleid te voeren. Krijgen mensenrechten toch de overhand en wordt een vergunning geweigerd, dan moet er diploma-

tiek reparatiewerk worden verricht. In 2012, nadat de Tweede Kamer zich had uitgesproken tegen de verkoop van tweedehands Leopard-tanks aan Indonesië, bood minister Hennis van Defensie in Jakarta haar excuses aan voor dit democratisch genomen besluit. Prettig voor wapenbedrijven Damen en Thales, die in datzelfde jaar een exportvergunning verwierven voor verkoop van fregatten en wapensystemen aan Indonesië ter waarde van 345 miljoen euro.

Het wapenexportbeleid

In de jaren '70, onder het kabinet Den Uyl, ontwikkelden de toenmalige minister Van der Stoep (Buitenlandse Zaken) en staatssecretaris Kooijmans (Ontwapeningszaken!) een aantal criteria voor een wapenexportbeleid. In hun Ontwapeningsnota van 1973 formuleerden ze een beleid dat, naast aandacht voor mensenrechten en veiligheid, veel ruimte liet voor politieke en economische belangen. Daarmee wilden ze voorkomen dat 'pacifistische' stromingen teveel invloed kregen.

Met export kunnen de hoge ontwikkelingskosten van geavanceerde wapensystemen worden terugverdiend.

Het beleid komt erop neer, dat bij het verstrekken van een vergunning het risico moet worden meegewogen dat een wapenleverantie een conflict verergert, of dat een door Nederland geleverd wapen wordt gebruikt bij mensenrechtenschending. Als dit het geval is, hoeft een vergunning echter niet automatisch geweigerd te worden. Het is niet verboden om te leveren aan een regime dat mensenrechten schendt, als het dat maar niet met Nederlandse wapens doet. Paradoxaal

genoeg geven de wapenexportregels daarmee juist erg veel ruimte om te exporteren, ongeacht de situatie in het ontvangende land.

Als er geen bewijs is voor mogelijke mensenrechtenschending of verergering van een conflict – en hoe moet dat bewijs geleverd worden, het gaat immers om een toekomstig risico – mag de overheid niet zomaar een vergunning weigeren. Bedrijven die menen ten onrechte geen wapenexportvergunning te hebben gekregen kunnen hiertegen in beroep gaan bij de bestuursrechter. Vergunningverstrekende ambtenaren anticiperen hierop en nemen niet het risico door de rechtbank gecorrigeerd te worden: in de praktijk worden maar weinig vergunningen afgewezen.

Hoe weinig effect het beleid heeft blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat de Nederlandse wapenindustrie Saudi-Arabië en Qatar tot zijn klanten mag rekenen. Beide landen hebben oogluikend toegestaan dat extremistische moslimgroepen geld en wapens ontvangen. Saudi-Arabië is bovendien berucht om zijn middeleeuwse wetten; er vinden onthoofdingen plaats wegens overspel en

heksery. Ook Egypte staat op de klantenlijst van Nederland, hoewel Human Right Watch het optreden van veiligheidstroepen tegenover demonstrerende burgers, waarbij meer dan 1000 doden vielen, heeft omschreven als een misdaad tegen de menselijkheid.

Internationalisering

Na de Koude Oorlog werd de wapenindustrie, tot dan toe vaak nationaal georganiseerd, in een golf van fusies en overnames snel internationaler. Er ontstond behoefte aan een eenduidig internationaal wapenexportbeleid. Dit lijkt min of meer geënt op het beleid van Van der Stoep en Kooijmans. Een door de Europese Raad ingestelde ambtelijke werkgroep (Working Group on Conventional Arms Exports, COARM) stelde acht criteria op waaraan exporten van strategische goederen moesten worden getoetst.

EU-lidstaten werden toen verplicht een systeem van wapenexportvergunningen met toetsingscriteria in hun land in te voeren. Voor sommige lidstaten, zoals Duitsland, dat op dat moment een goed ethisch onderbouwd wapenexportbeleid had, was het een verslechtering. Inmiddels is Duitsland de grootste wapenexporteur van de Europese Unie. Voor met name de nieuwe Oost-Europese lidstaten, die tot dan toe weinig beleid hadden op dit gebied, was het een vooruitgang, omdat er nu tenminste een vorm van controle werd ingevoerd. Wapenexport blijft uitgezonderd van de Europese vrije markt. Het wordt beschouwd als onderdeel van buitenlands- en defensiebeleid en valt daarmee onder de nationale soevereiniteit van de lidstaten.

Geweren op een wapenbeurs in Neurenberg.

(vervolg op bladzijde 4)

Wapenexportregels: het mag niet, maar het mag toch

Daarom doet het EU-wapenexport geen afbreuk aan het recht van de lidstaten om op nationaal niveau restrictievere regels toe te passen. Nederland vind Europese harmonisatie van het wapenexportbeleid echter belangrijker dan een streng wapenexportbeleid, mede vanwege het belang van eenduidige regels voor de industrie. Het maakt nauwelijks beleid dat de criteria overstijgt.

Westerse wapens niet ter discussie
In 2013 nam de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een internationaal wapenhandelsverdrag aan, dat veel overeenkomst vertoont met het EU-beleid. Voor Europa verandert er door dit verdrag niet veel. Voor niet-EU-landen is het belangrijkste dat er een controlesysteem komt. Om de opzet

van zo'n systeem te faciliteren dragen verschillende landen, waaronder Nederland, financieel bij aan het VN-fonds UNSCAR.

Er is met name uit niet-westerse landen serieuze kritiek op het verdrag. Het wordt gezien als een lobbyproduct van westerse regeringen en wapenproducenten. Wat daarbij niet helpt is, dat westerse wapenproducenten inderdaad groot voorstander zijn van het verdrag, en sommige Europese regeringsdelegaties wapenbedrijven als adviseur meenamen naar de onderhandelingen over het verdrag. De belangen van de Europese wapenindustrie zijn in de verdragstekst dan ook goed gewaarborgd.

Ook op het Europees wapenexportbeleid is kritiek. Vergunningaanvragen voor wapenexport naar

NAVO-partners bijvoorbeeld worden vrijwel automatisch goedgekeurd. De rol van westerse landen bij het verergeren van conflicten wordt daarmee nooit ter discussie gesteld. In de praktijk vindt alleen exportbeperking plaats onder druk van publieke opinie. Als we ons er niet mee bemoeien, gaat de wapenexport ongehinderd door.

Wendela de Vries is coördinator bij stop de wapenhandel.

Vredesdemonstranten weigeren forse boetes!

De circa 50 Vredesdemonstranten onder wie o.a. leden van Kerk en Vrede en de Catholic Worker, die op 24 maart tot hun verbazing in Den Haag werden gearresteerd, hebben een forse boete opgelegd gekregen. Justitie stuurde onlangs na ruim een half jaar aan alle arrestanten een boete van € 370,-, terwijl destijds op het proces-verbaal € 150,- was vermeld.

De demonstranten waren niet tegen de NSS-top (Nucleair Security Summit), maar vonden dat het belangrijkste onderwerp – de vermindering en afschaffing van de kernwapens – op de agenda gezet moest worden. Daarover wilden zij een in het Engels opgestelde brief aan de top afgeven. Om daarna naar het Malieveld te gaan.

Als reden van de boete wordt aangegeven: "Niet opvolgen van bevel van politieambtenaar." Maar vrijwel niemand van de arrestanten is gewaarschuwd door de politie. Opeens werden zij omsingeld en van achteren op de schouder getikt: "U bent nu gearresteerd." Om die reden weigeren de betogers de boete en hebben zij via een advocaat in Den Haag gezamenlijk verzet aangetekend. Het moet nu maar voor de rechter komen.

Jan Anne Bos,
secretaris Kerk en Vrede
Bert Boer, lid Kerk en Vrede

Opstaan voor vrede en recht

door Anil Kumar

Het is iets na vieren als ik op mijn horloge kijk. Dit moment wil ik niet vergeten. Dit moment waarop haat, woede, frustratie, terreur en angst samenkomen.

Ik sta op de Hoefkade, iets ten noorden van de Koningstraat. Zojuist is aan circa 150 ProPatria-demonstranten achter mij een halt toegeroepen. 'Geen jihad in onze straat!' scandeert de groep luidkeels. 75 meter voor mij wacht een 'roedel wolven'. Klaar om hun territorium te verdedigen. 'Dawlat al-Islam!' (Islamitische Staat!) hoor ik in de verte. Dan gaat het snel. ME'ers rukken op aan beide zijden van de Hoefkade. Ook ik begin mijn toevlucht elders te zoeken. Zomaar een ervaring van de laatste demonstratie die ik bijwoonde; als toeschouwer, vanzelfsprekend.

Het is een hete zomer geworden in Den Haag. ChristenUnie/SGP-raadslid Pieter Grinwis verwoordde het bij het spoeddebat in de Haagse raad van 15 augustus als volgt: "Als het ergens in de wereld regent, druppelt het in Den Haag. En met al die vreselijke oorlogen, aanslagen en terreur, met al dat kwaad, onrecht en verdriet druppelt het wel heel venijnig in onze stad." Met name de IS-terreur in Irak en Syrië en de strijd in Gaza hadden hun weerslag op onze stad in de vorm van 'demonstraties'. Acht woonde ik er zelf bij, waaronder de

kwaadaardigste demonstratie die ik ooit heb meegemaakt, op 24 juli. De IS-vlaggen wapperden op het ritme van de haatzaaiende leuzen, zoals "dood aan de joden". Heulen met de ergste barbarij in Syrië en Irak ging hand in hand met een brute vorm van antisemitisme. Onbegrijpelijk dat de demonstranten geen strobreed in de weg werd gelegd. Onbegrijpelijk!

De bewoners van de Schilderswijk en het Transvaalkwartier, waar ik zelf woon, hebben het flink te verduren gehad. Doodmoe zijn we ervan. En nu het kalf verdrongen is, heeft de burgemeester de put gedempt door een algeheel demonstratieverbod in te stellen voor de Schilderswijk, waarbij hij gemaximaliseerde het Transvaalkwartier vergeet. Bovendien is het verbod een forse inbreuk op de demonstratievrijheid.

Vanaf juni al heeft onze fractievoorzitter Grinwis er keer op keer bij de burgemeester op aangedrongen om maximaal gebruik te maken van zijn bevoegdheden om in te grijpen bij allereerst de pro-IS-demonstraties. Als dat consequent was gebeurd, was zo'n algeheel demonstratieverbod niet nodig geweest. En als er minder achter de feiten was aangelopen, had die verschrikkelijke polarisatie in onze stad minder de kans gekregen. Polarisation waarvoor bij veel jongeren een voedingsbodem is, maar om de Schilderswijkse jon-

Anil Kumar.

gerenwerkers na te zeggen: moedig voorwaarts.

Vrijheid van meningsuiting is een groot goed, net als vrijheid van demonstreren. Er zijn echter grenzen. Die zijn flink overschreden. Zo, dat is eruit. Het frustreert me namelijk enorm dat het stadsbestuur het zo ver heeft laten komen. Velen gingen het om het hoofd van Van Aartsen. Ons ging het om het opstaan tegen haat. Opstaan tegen het aanzetten tot geweld. Opstaan tegen terreur. Opstaan tegen polarisatie. Opstaan voor vrede en recht.

De auteur is bewoner van het Transvaalkwartier in Den Haag, en beleidsmedewerker ChristenUnie/SGP Den Haag.

Wat de DDR ook was

door *Yosé Höhne-Sparborth*

In Nederland is men snel klaar over de DDR:

‘Voorbij. – Maar goed ook. – Was een dictatuur.’ Een enkeling mag nostalgisch melden dat er toch ook wel iets goed was. Maar dat bepaalt niet het beeld of de herinnering.

Duitsland herdenkt de DDR en haar verdwijnen. Het viert de hereniging, daarin zitten best veel tonen over hoe goed het is dat de vrije markt gewonnen heeft. Toch zijn er wel diverse programma’s, die verrassende nuances aanbrengen. Zo werd een man aan het woord gelaten, die duidelijk en actief meedeed bij de grote massa’s die opstonden tegen de regering, maar die wel helder maakte: “We wilden de DDR verbeteren. We wilden haar helemaal niet afschaffen.” Eén man, onder velen, die kan treuren om kansen die verloren gingen.

Een vredesstaat

Het gaat er niet om de DDR te verdedigen, dat zou onzin zijn. Wat niet meer is, is voorbij. Het gaat er wel om geschiedenis een beetje eerlijk te schrijven, willen leren van goede dingen of ook van fouten die gemaakt werden. En natuurlijk is geschiedschrijving altijd interpreteren, dat begint al bij de keuze wát je gaat noemen.

Zo is het niet alleen maar leugen dat de DDR-staat zich een vredesstaat noemde. DDR staat niet gelijk aan paradijs, noch aan Rijk Gods. Dat was ook niet de ambitie, want dat was: een vredesstaat (naast Bauern und Arbeiter). Na dertien jaar Hitler werd de DDR opgebouwd door degenen die de concentratiekampen hadden overleefd, en/of er hun familie hadden verloren. Getraumatiseer-

de mensen allemaal, maar ook mensen met een politieke visie. Met een harde leerschool: Hitler was aan de macht gekomen door ‘democratische verkiezingen’. Dat zou hun niet meer gebeuren: hun land laten overnemen door misleid volk, door een volksmisleider. Daarom zochten ze een vorm om een parlement op te bouwen, met verkiezingen die zo’n overname onmogelijk zouden maken. Principiële keuze voor een sociale economie, zoals bij ons principiële keuze voor een kapitalistische economie. Veiliggesteld, die sociale,

je uitspreken tegen bepaalde kandidaten. Die werden vervangen bij relevante argumenten, maar dan moest je wel naar zulke bijeenkomsten gaan. Een andere keuze dan hier, die best ook democratische mogelijkheden gaf maar wel meer democratische inzet vroeg.

Zonder één schot

Een ander punt, dat eigenlijk iedereen weet, maar dat nooit wordt genoemd. Alsof het niet relevant zou zijn. Dat fascineert mij.

In Polen, Tsjecho-Slowakije, Sovjet-

zonder één schot. De Sovjet-Unie viel uiteen zonder geweld: in een jaar tijd verloor ze eenderde van haar grondgebied. Enkele jaren later ging haar opvolger, Rusland, tot gevechten over bij verdere afscheiding. Joegoslavië viel in 1995 door geweld uiteen. Er zal nog wel enige tijd voorbij gaan, voordat historici gaan doorgronden waardoor de overgang van socialisme naar kapitalisme wel revolutionair verliep, maar zonder oorlogsgeweld, en wat dan de oorlog was die enkele jaren later uitbrak bij het (verder) uiteenvallen van twee van deze staten.

De DDR verdween. Zonder één schot. Sta daar eens bij stil, hoe bijzonder dat is. Regeringsleiders die het trauma in hun lijf hadden, die als de dood waren weer door kapitalisten onder de voet te worden gelopen, maar die nog meer schrik in hun lijf hadden om te moeten gaan schieten op eigen mensen. En dus werd er niet geschoten. Dat was 25 jaar geleden mogelijk. Daarmee werd geschiedenis geschreven. Geschiedenis die je voorbeeldig zou mogen noemen. Geschiedenis die de moeite waard is in herinnering te houden. Een theologe uit de DDR, Ilsegrit Fink, zei ooit over de DDR: “Je kunt op alles kritiek hebben wat we doen, zoals we het doen. We zitten in de woestijn. Maar we zijn tenminste op pad gegaan. We zoeken een alternatief voor een economisch systeem dat dodelijk is.” Die zoektocht, als die nou eens niet werd opgegeven... En geweldloos reageren als alles je als staat uit handen wordt geslagen, dat hadden ze in ieder geval bereikt, na 40 jaar.

Een selectie versierde Trabants, de ‘volkswagen’ die de naam van de DDR in de autowereld vestigde. ‘Trabant’ (vgl. Ned. ‘trawant’) betekent ‘knechtje’.

door vaste zetelverdeling in het parlement. De verkiezingen gingen om de kandidaten, en werden voltrokken in de zes maanden voorafgaand aan de formele vaststelling van een nieuwe formatie van het parlement. Op de werkvloer, in wijkbijeenkomsten, in de regio’s rond hun kandidaat kon je meepraten en

Unie, Hongarije, Bulgarije, Joegoslavië lieten de communistische leiders zich de macht uit handen nemen, zonder dat er één schot werd gelost. De DDR werd zelfs zonder een schot van de kaart geveegd. Alleen in Roemenië was meteen bij de omwenteling sprake van geweld. Tsjecho-Slowakije brak in tweeën

advertentie

Begin december publiceert Kerk en Vrede het pamflet ‘Met IS voor de deur’. We uiten onze bezorgdheid over het geweld van IS, het Westerse tegengeweld, gebrek aan achtergrondkennis over Westers optreden in het Midden-Oosten en doen suggesties voor geweldloze conflictoplossing. Houd onze website dus in de gaten! Ook zullen we suggesties geven voor een wake voor de slachtoffers van het Midden-Oosten, die in de Adventsperiode gehouden kan worden.

Met IS voor de deur

IS: Vanuit een auto worden voorbijgangers neergemaaid. Op de achtergrond martiaal Arabisch gezang. Journalisten in oranje overalls spreken hun eigen doodsvonnis uit, daarna zoekt een zwaard. Allahu akbar...

Je eerste reflex: hier is geen kruid tegen gewassen. Alleen geweld kan het antwoord zijn. ‘Pacifisme is geen optie’, schreef daarom een vroegere voorman van de kerkelijke vredesbeweging. Maar geweld verschijnt nooit zomaar en komt zelden alleen. Een ding is zeker: geweld heeft altijd een voorgeschiedenis en roept meer en volgend geweld op en vergroot de dieperliggende problemen. Gewelddadige westerse interventies in het Midden-Oosten maakten al eerder deel uit van een complex van oorlogen. Een derde wereldoorlog is niet denkbeeldig en wordt er niet mee voorkomen. Dat is de escalatie die dreigt.

Toch pleit Kerk en Vrede niet voor nietsdoen. Een pacifist is een realist en een activist die lastige vragen stelt bij geweld, ook als dat verbonden wordt met goede bedoelingen. Een pacifist zoekt naar verklaringen en alternatieve strategieën.

De druk op Israël moet omhoog

door Bram Grandia

Op 13 augustus verscheen in het dagblad Trouw het Gaza-manifest. De ondertekenaars zijn verontruste burgers. Pax heeft het initiatief genomen en heeft verschillende mensen en organisaties (waaronder Kerk en Vrede) gevraagd om op de concepttekst te reageren.

Het manifest begint met het schilderen van het menselijk drama in Gaza. Het roept op tot een tijdelijk staakt het vuren dat moet leiden tot een echte wapenstilstand. Het pleit voor een opheffen van de wurgende blokkade van Gaza en eist vrijheid van beweging en een veilig kunnen gebruiken van de economische bronnen van Gaza. Vervolgens stelt het de rechtvaardiging van Israël voor zijn herhaalde aanvallen op Gaza ter discussie:

- Het manifest stelt dat het om meer dan zelfverdediging gaat. Israël gebruikt disproportioneel geweld en maakt onvoldoende onderscheid tussen strijders en burgers.
- Israël kiest in het conflict het de Palestijnen niet voor oplossingen, maar voor een agressieve vorm van conflictmanagement: een voortdurende toepassing van geweld, blokkades, een spel van verdeel en heers met de verschillende Palestijnse partijen en het ontzeggen van bewegingsvrijheid in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever.
- Israël frustreert de vredesonderhandelingen doordat het doorgaat met de annexatie van Palestijns grondgebied.
- Palestijnen worden gedemoniseerd en niet alleen Palestij-

nen, maar ook Palestijnse Israëliërs en Israëlische vredes- en mensenrechtenactivisten.

- De Israëlische regering heeft met de aanval op Gaza bewust de recent gevormde Palestijnse eenheidsregering ondermijnd.

Effectieve drukmiddelen

In het manifest wordt Israël als de sterkste partij in hoge mate verantwoordelijk gehouden voor het geweld en het niet oplossen van het conflict. Verzet tegen onderdrukking is een recht. Het manifest bekritiseert Hamas en andere milities, omdat ze willekeurig geweld tegen Israël inzetten als verzetsstrategie. Dat is een doodlopende weg.

De ondertekenaars van het manifest geloven niet dat Israëliërs en Palestijnen op eigen kracht tot een oplossing komen. Daarvoor zijn effectieve drukmiddelen nodig. Het manifest wil het conflict tussen Israël en de Palestijnen allereerst bezien vanuit het oogpunt van de slachtoffers, Palestijnse en Israëlische burgers, én vanuit de eisen van rechtvaardigheid en internationaal recht. Dat leidt tot de volgende oproep:

- Wij roepen de internationale gemeenschap (inclusief de Nederlandse regering) op om diplomatieke stappen te zetten en economische, juridische en politieke maatregelen te bevorderen zoals die in vergelijkbare internationale situaties gehanteerd worden, alle gericht op het boycotten van en desinves-

teren uit de bezetting. Uit de bezetting mag door geen land, bedrijf of instelling profijt getrokken worden.

- Daarom roepen wij tevens op geen producten uit de nederzettingen te kopen en niet te investeren in bedrijven die het nederzettingenbeleid structureel mogelijk maken. Informeer u op de website van PAX over de mogelijkheden.
- Met het oog op het boycotten van de bezetting moeten bestaande economische verdragen en samenwerkingsovereenkomsten met Israël mogelijkerwijs worden opgeschort.
- Het vermoeden van oorlogsmisdaden dient vooralsnog te leiden tot opschorting van wa-

penleveranties en onafhankelijk juridisch onderzoek.

- Wij zullen de Palestijnse en Israëlische vredes- en mensenrechtenactivisten steunen in hun geweldloos verzet met als doel een vreedzame, rechtvaardige en veilige oplossing voor beide volken te bereiken. Wij roepen ook u op steun te geven aan die groepen – Israëliërs, Palestijns, joods, islamitisch of christelijk – die oog hebben voor de slachtoffers, zich baseren op morele principes, de mensenrechten respecteren en kritisch staan tegenover machthebbers, ideologieën en religieus extremisme.
- Wij willen en zullen antisemitische uitlatingen en tendensen overal waar wij die aantreffen,

Gazamanifest

Er was Kamerbrede belangstelling voor de overhandiging van de handtekeningen van het Gazamanifest aan de vaste Kamercommissie. Het werd de start van de actie om Albert Heijn te dwingen geen producten van illegale nederzettingen meer te verkopen. Ik heb in mijn eigen toespraakje in het bijzonder gewezen op het beroep van honderden Israëlische vooraanstaande persoonlijkheden uit o.m. wetenschap en kunsten aan het Britse parlement om "ook in het belang van Israël" Palestina als staat te erkennen. Een soortgelijke oproep was er van Palestijnse kerkelijke persoonlijkheden.

Ook heb ik gezegd dat de ene grote kerk na de andere (Zweden, de VS, enz.) de laatste tijd BDS-acties zijn gaan steunen, en dat Yehuda Shaul (Breaking the Silence) mij toezegde dat zo'n brede oproep aan het Nederlandse parlement verwacht mag worden, zo gauw daar ook een stemming over de wenselijkheid van erkenning plaats vindt. Voor wie de tekenen des tijds verstaat: de tijd is rijp! Lees verder op deze website: <http://bit.ly/12i04Rf>

bestrijden. Tegelijkertijd weigeren we ons monddood te laten maken door het verwijt dat kritiek op de Israëlische politiek een vorm van antisemitisme zou zijn.

Sabeel voegt hier een eigen tekst aan toe: 'We weigeren de voortgaande bezetting te ondertekenen en roepen op om geen producten uit de nederzettingen te kopen. Investeer niet in bedrijven die het nederzettingenbeleid mogelijk maken. Informeer op de site www.unitedcivilians.nl over de mogelijkheden.'

Tot slot roept het manifest burgers op om dit manifest te ondertekenen. Dat kunt u nog steeds doen op www.paxvoorvrede.nl. Het is tijd voor een echte oplossing.

'Schotschrift' met 'demonische aanklacht'

Op 21 augustus verschijnt van de journalist Hans Knoop een artikel in Trouw waarin hij uitlegt dat het manifest niet deugt. Knoop labelt het manifest als een demonische aanklacht tegen Israël. Knoop verwijt de opstellers van het manifest dat ze niet reppen over het feit dat Hamas conform het eigen handvest de staat Israël wil vernietigen. Israël heeft geen disproportioneel geweld gebruikt. Knoop ziet het manifest als een schotschrift. Hij ziet het als een bewijs van een schuivend paneel. Tot slot verwijt hij de ondertekenaars dat ze door hun verdraaiing van de feiten (latente) antisemieten ertoe aanzetten hun Joodse buurman het leven zuur te maken.

Hans Knoop probeert de opstellers van het manifest in een antisemitisch kader te plaatsen. Dat is een

bekende Pavlovreactie. Ik hoop dat die reisorganisaties die reizen naar Israël organiseren ook eens een dag Gaza op het programma zetten of enkele dagen Westbank. Proef zelf eens wat daar gebeurt.

Geweldloos verder: consumentenboycot

Op 14 oktober werd het Manifest over de oorlog in Gaza overhandigd aan de leden van de Tweede Kamer (zie kader). "Genoeg is genoeg. De druk op Israël moet omhoog". Dat was de boodschap, maar dat gaat niet zomaar. Het Manifest is een initiatief van organisaties met zowel joodse als christelijke roots: PAX, Het Steuncomité Israelische Vredes- en Mensenrechtenorganisaties (SIVMO), Een Ander Joods Geluid (EJG), Vrienden van Sabeel en Kairos Palestina Nederland. Bij die gelegenheid is er begonnen met een beweging die in Nederland al jaren op zich liet wachten:

een consumentenactie om producten van illegale nederzettingen in bezet Palestijns bezet gebied uit de schappen van supermarkten te krijgen. Opmerkelijk is dat grote kerken overal in de wereld, maar met name in Amerika tot deze stap overgaan na effectieve druk van kritische joodse organisaties. In Amerika drie mainstream kerken, en onder druk van A Jewish Voice for Peace.

Een consumentenactie om producten van illegale nederzettingen in bezet Palestijns bezet gebied uit de schappen van supermarkten te krijgen.

PAX maakt het je gemakkelijk om ook mee te doen. Met één klik heb je ook een brief gestuurd. Verder help je mee, door de reacties van supermarkten die je krijgt door te sturen aan PAX. En natuurlijk door je eigen vrienden en bekenden via de mail, Facebook, LinkedIn, enzovoorts op te wekken om ook mee te doen.

Stevige druk

Dit is een concrete stap om een vervolg te geven aan het manifest. Manifesten alleen helpen niet om tot een echte verandering te komen. In Amsterdam hoorde ik de Israëlische hoogleraar Shlomo Sand een volle zaal oproepen om stevige druk te zetten op Israël. Volgens hem de enige manier om op dit moment de Palestijnen te steunen. Laat Kerk en Vrede zich aansluiten bij deze actie van Pax. Neem geen genoegen met de formele antwoordbriefjes van uw supermarkt. Ga erop door. Bezoek deze website:

<https://actie.paxvoorvrede.nl/actie/vraag-het-je-supermarkt/>

Laten we de reacties met elkaar delen. Laten we zoeken naar nog meer geweldloze acties, zoals het oproepen van zoveel mogelijk mensen om de Palestijnse staat te erkennen.

Er zal nog heel wat water door de Hofvijver moeten vloeien voordat de Nederlandse regering die stap zet. Het is niet onmogelijk. Met een ruime meerderheid heeft het Brits parlement maandagavond 13 oktober voor de erkenning van een onafhankelijke Palestijnse staat gestemd. Ik hoop dat Nederland het lef heeft om te volgen.

The Colors of Violence

door Gerald Russelman

Het is niet gemakkelijk te begrijpen wat er omgaat in de ziel van een moslim-fundamentalist, laat staan van een moslim-terrorist. Een auteur die ons daarbij enigszins op weg kan helpen is Sudhir Kakar, een psychoanalyticus wiens leven zich afspeelt tussen de Indiase en de westerse cultuur. Hij schreef een groot aantal boeken, waarvan *The Colors of Violence* misschien wel het bekendste is.

Reeds tijdens zijn verblijf in Duitsland had Kakar zich voorgenomen om zijn levenswerk te maken van zijn streven de Indiase psyche en samenleving met gebruikmaking van psychoanalytisch gedachtengoed te begrijpen. Zijn praktijk in India stelde hem in staat dit doel verder te verwezenlijken. Hier kreeg hij vooral te maken met het grote verschil tussen de westerse mentaliteit (die hij hoofdzakelijk had leren kennen via de psychoanalytici) en die van India. De westerse cultuur is individualistisch en die van India meer collectief. In het westen ligt de nadruk op het kerngezin, in India op de extended family. De westerse wetenschapsbeoefening is vooral kritisch, de Indiase traditie streeft meer naar het verwerven van kennis via de navolging van een geïdealiseerde goeroe. In het westen beschouwt men een generatieconflict als een universeel psychologisch verschijnsel, in India ziet men het als een geïmporteerd westers concept.

Ganeshacomplex

Maar Kakars misschien interessantste waarnemingen hebben speciaal betrekking op de hindoe-cultuur, waarin moedergodinnen belangrijker zijn dan een vadergod. Tegenover Freuds Oedipuscomplex (met zijn vadermoord) stelt hij het Ganeshacomplex, waarvan hij de naam ontleende aan de god Ganesha, de populaire god met het olifantenhoofd die de schepping en toegewijde dienaar is van zijn moeder Parvati.

Doordenkend aan de hand van Kakars waarnemingen kun je je afvragen of hier niet een van de belangrijkste bronnen ligt van de strijd tussen moslims en hindoes: de angst van de globaal tussen 800 en 1100 in India geïntroduceerde monothéïstische, mannelijke islam om geabsorbeerd te worden door de alomtegenwoordige vrouwelijkheid van de veel oudere polytheïstische godenwereld van het hindoeïsme (denk hierbij ook aan de 'strengere' opvattingen van bijvoorbeeld de Taliban en Boko Haram).

Niet alleen de ervaringen uit zijn

kindertijd, maar vooral ook het in 1969 oplaaiende hindoe-moslim-geweld in Ahmedabad, dat hij van dichtbij meemaakte, bracht Kakar er toe zich te verdiepen in de oorzaken van religieus geweld. Dit leidde 25 jaar later tot het boek *The Colors of Violence*.

Toespraken van de mullah's

Dit boek bevat acht hoofdstukken: de achtergrond, het oproer, de strijders, de hindoeslachtoffers, de moslimslachtoffers, de identiteit van de hindoe, de identiteit van de moslimfundamentalist en een concluderend slothoofdstuk. Het heeft geen zin te proberen de inhoud van dit boek in zijn geheel weer te geven, maar een voorbeeld van Kakars denkwijze geeft zijn analyse van de toespraken die door de mullah's werden gehouden in de moskeeën en op grote schaal werden verspreid via de radio en goedkope cassettebandjes. Een dergelijke toespraak was volgens hem gewoonlijk opgebouwd uit de volgende punten:

- Het citeren van enkele verzen uit de Koran in het Arabisch om de spreker en de luisteraar in de sfeer van het heilige te brengen.
- Een klacht over de verloren gegane glorie en de huidige vernedering van de islam.
- De diagnose van de ziekte: het verlies van het geloof, het zich niet gehouden hebben aan het verbond met Mohammed. "De Arabieren verloren Palestina aan de Joden doordat ze vech-

ten voor land en niet voor de islam".

- De oorzaak van de ziekte: de moderne ontwikkeling die de moslims niet hebben weerstaan: televisie, vermaak, najagen van wereldse rijkdom, succes.
- De remedie: een terugkeer naar de fundamenteën van het geloof, zoals geopenbaard in de Koran. Hiervoor is uiterste inspanning nodig en een opvallend aspect hiervan is woede, die zich niet alleen naar buiten richt tegen de vijanden, maar vooral ook naar binnen. Dit leidt tot zelfbeschuldiging en zelfhaat. De mullah's schilderen uitvoerig het lijden van de vroegere martelaars en de stromen van bloed die zijn gevloeid. Hierdoor ontstaat bij de toehoorders een krachtig mengsel van schuldgevoel tegenover vorige generaties en woede.

Waardevolle aanknopingspunten

De grote waarde van dit boek is dat Kakar hierin het zwaartepunt van de problematiek van het hindoe-moslim-geweld verschuift van de politiek naar de cultuur, de religie en de psychologie. Het gebruik van het psychoanalytische begrip-penapparaat geeft hem hierbij een helder geformuleerd denkkader, vanwaaruit hij de verschijnselen kan interpreteren. Maar de keerzijde hiervan is mijns inziens dat dit kader tevens kan werken als een filter dat belangrijke verschijnselen en

morele overwegingen niet doorlaat en daarmee vrijwel onbenoembaar maakt. Een psychoanalyticus die hier kennelijk oog voor heeft is Alan Roland, die Kakars analyses als reductionistisch beschouwt, vooral omdat hij religieuze verschijnselen beschrijft als een vorm van regressie. Kakar zelf schrijft echter in zijn autobiografie: "Mijn visie op het

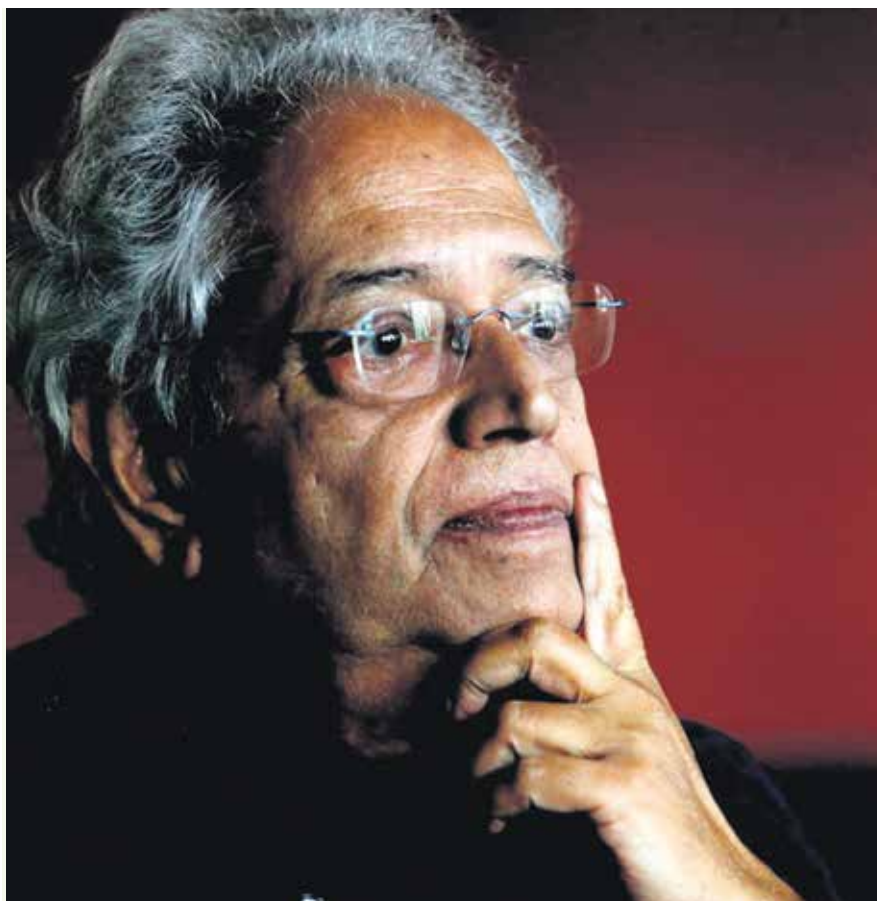
Niet alleen de ervaringen uit zijn kindertijd, maar vooral ook het in 1969 oplaaiende hindoe-moslim-geweld bracht Kakar ertoe zich te verdiepen in de oorzaken van religieus geweld.

onbewuste beschouwt niet alleen Eros of, breder, Verlangen als zijn grote bezielende kracht, maar ook de "Geest" (Spirit). Het is duidelijk dat het niet eenvoudig is om voor ieder aanvaardbare definities van reductionisme en spiritualiteit te vinden. Hoe dit zij, Kakars boek geeft vele waardevolle aanknopingspunten voor een beter begrijpen van de moslimfundamentalist en de moslimterrorist.

Sudhir Kakar: The Colors of Violence: Cultural Identities, Religion, and Conflict. (1995); A book of memory: Confessions and Reflections. (2011). Alan Roland: Mysticism and Psychoanalysis. In: Encyclopedia of Psychology and Religion (2014).

Sudhir Kakar

Sudhir Kakar werd geboren in 1938 in Punjab, dat toen nog behoorde tot het Britse koloniale rijk. Zijn ouders waren hindoes en als kind maakte hij de godsdienst-twisten mee die leidden tot de scheiding van een hindoeïstisch India en een islamitisch Pakistan in 1947. Hij haalde zijn Bachelor's degree in mechanische techniek in India en studeerde vervolgens in Duitsland industrial management (Mannheim) en economie (Wenen). In 1971 begon hij aan een psychoanalytische training in het Sigmund Freud Instituut in Frankfurt en in 1975 zette hij zelf als lekenanalyst (dus zonder medische opleiding) een psychoanalytische praktijk op in Delhi.

IFOR 100 JAAR

door Henk Baars

Konstanz aan de Bodensee: Jan Hus werd er verbrand en ook vond er 500 jaar geleden een concilie plaats. Er waren toen drie pausen, één was ook toen echt wel genoeg. Na afloop bleef er dan ook maar één over. De twee overigen werden overigens niet verbrand. Protestant-zijn was toen een erger kwaad.

Op 1, 2 en 3 augustus vierden we het 100-jarig bestaan van IFOR (International Fellowship of Reconciliation) in Konstanz, de internationale organisatie waar we als Kerk en Vrede lid van zijn. Op 1 augustus 1914 is het daar ook begonnen. 150 vertegenwoordigers waren opgeroepen, maar slechts 80 haalden het omdat de grenzen zich aan het sluiten waren vanwege de Eerste Wereldoorlog die op uitbreken stond. Men overwoog om snel weer naar huis te gaan, zette echter toch door, maar kon de oorlog niet meer voorkomen.

Nu na 100 jaar waren we met 210 mensen bij elkaar, uit alle werelddelen. Meteen na registratie togen velen in optocht naar de binnenstad en stonden stil bij het monument van Graf Zeppelin die in Konstanz gewerkt heeft. We legden een krans om de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog te gedenken, waarvan de Graf met zijn Zeppelin-bombardementen er ook de nodige op zijn geweten heeft. Tegelijkertijd werden we geïnformeerd over de wijdverbreide wapenindustrie rond de Bodensee,

zowel aan de Zwitserse als aan de Duitse kant. We stonden er versteld van. Daarna op weg naar de Commerzbank in de binnenstad, die net als onze ING nog steeds investeert in aan kernwapentechnologie gerelateerde zaken. Op een seintje ging een groot aantal van ons plotseling voor dood liggen als protest. Ik lag op mijn rug en plotseling ging er boven mij een balkondeur open en ik keek in de ogen van een dienstdoende bankmedewerker. Hij keek verwonderd naar beneden. Ik zwaaide naar hem en hij zwaaide terug. Ondertussen boden jongeren binnen een protestdocument aan, dat minzaam aanvaard werd. Uit communicatief oogpunt heel verstandig van de bank. Het viel ons allen zeer op dat er zo weinig bekend is over investeringen in

wapenindustrie, wie en wat. Het merendeel van de omstanders was zeer geïnteresseerd en leek onze flyers echt te lezen. Natuurlijk bezocht ik een aantal workshops. Ik was onder de indruk

Het viel ons allen zeer op dat er zo weinig bekend is over investeringen in wapenindustrie, wie en wat. Het merendeel van de omstanders was zeer geïnteresseerd en leek onze flyers echt te lezen.

van een model dat gepresenteerd werd door John Sisson, over: Hoe om te gaan met partijen en alle omstandigheden, na een conflict. Op grond van veel casestudies was hij tot zijn model gekomen. Bij ons in Nederland kan het zomaar

relevant zijn naar aanleiding van de politionele acties/koloniale oorlog in Indonesië. Of Srebrenica en veel recenter, vlucht MH17. Vooral wie misdadiger en wie slachtoffer is, is een cruciale vraag. De perspectieven willen nog wel eens veranderen.

Storytelling op een vrije manier is een van de meest essentiële processen in dit praktijkmodel. De beelden van conflicten worden steeds overgedragen aan nieuwe generaties en veranderen ook steeds. Dat er nog meer dan beelden wordt overgedragen bleek bij de flinke Japanse delegatie die er was, wel 15 m/v sterk, jong en oud. Ik moet bekennen dat ik nog nooit op een echte manier met Japanners had gesproken door de taalmoeilijkheden en zeker niet over de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki en de gevolgen daarvan. Ik vond het bijzonder indrukwekkend te horen spreken over de gevolgen van radioactieve straling in hun families en, veel recenter, de gevolgen van het nucleaire ongeluk in Fukushima. Vooral de mogelijke verschuivingen in het DNA van de derde generatie boezemden hen angst in.

Henk Baars is voorzitter van Kerk en Vrede

Pastor en het lekkend raam

door Marjolijn de Waal

Als er iets is waarin wijlen dr. Jurjen Beumer, directeur en inspirator van het oecumenisch diakonaal centrum Stem in de Stad in Haarlem, mij geïnspireerd heeft, is het wel zijn poging om woorden te vinden voor dat wat er gebeurt in het werk, bij wat er gebeurt in de ontmoetingen tussen mensen. Welke sporen van God daar te vinden zijn, en ook wat het met jezelf doet. Ik zal jullie iets vertellen van mijn pogingen daartoe en mijn zoektocht naar pastor zijn voor de bijzondere gasten van Stem in de Stad. Zie het als mijn memoires en een inkijkje in de wereld van Stem. Op een van mijn eerste dagen zat ik meteen midden in een proces dat de rode draad zou blijken te zijn voor mijn hele periode bij Stem in de Stad. De opmerking van een

van de gasten zette meteen alles op scherp: "Je bent een dominee? Wat heb je mij te bieden dan? Alleen geestelijke steun? Want daar heb ik niets aan, mijn raam lekt." Daar sta je dan, met zeven jaar theologie achter de rug en een beetje

levenservaring. Wie ben ik als pastor te midden van hun leefwereld? Want heb je wat aan mij als je raam lekt? Ik dacht dat ik goed was voorbereid. Ik had tenslotte kennis over hoe pastorale gesprekken gevoerd moeten worden. Een goed gesprek duurt namelijk een uur, heeft een goede opbouw, verschillende zingevingsslagen komen ter sprake, je komt tot de kern en rond het goed af. Zoiets. Maar deze theorie bleek ver af te staan van de praktijk bij Stem in de Stad.

Ze kijkt me wantrouwend aan. Een vrouw van, ik schat, midden zestig. Ik zie haar denken: wie ben je en wat moet je van me? Een kopje thee mag ik haar wel geven, maar een praatje maken zit er nog niet in. Ik kreeg haar vertrouwen niet zomaar. Een gesprek van een uur? We had-

den eigenlijk maar nauwelijks iets wat je een gesprek zou kunnen noemen. Iedere week zag ik haar weer. En elke keer wisselden we slechts een paar zinnen uit. Over haar nieuwe aankopen in de kringloopwinkel en over haar poes die dood was gegaan. Maar na vele weken geeft ze me plotseling een zoen. Als een bevestiging van de relatie die we, bijna woordeloos, hadden opgebouwd. Over zingeving hebben we niet expliciet gesproken. Maar zij kreeg de ruimte voor een plaats waarbinnen ze zich veilig voelde om er te zijn zoals ze zelf wilde. En ze zal vast niet weten hoeveel die zoen voor mij betekende. We bevestigden elkaars bestaan.

Marjolijn de Waal heeft als predikant i.o. stage gelopen bij Stem in de Stad, Haarlem

Een dag van zingen

153. Dit is een dag van zingen

552. Dit is een dag van zingen

De beide liederen op tekst van Hanna Lam. Links getoonzet op de melodie van psalm 118, uit het Becker-Psalter (1661) van Schütz: 'Lasst uns Gott, unsrm Herren'; rechts op de melodie van Johann Crüger: 'Nun jauchzet, all ihr Frommen', lied 552 uit 'Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk'. © 2013 Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied, 's-Gravenhage © 2013 BV Liedboek, Zoetermeer.

Hanna Lam (1928-1988).

door Arie de Bruijn

Ineens was het er, dat lied van Hanna Lam. In haar lied voor Palmzondag, 'Dit is een dag van zingen' paraphraseert Hanna Lam vrij naar psalm 118. Geschreven voor de bundel Contrafacten, een verzameling nieuwe Nederlandse liederen op melodieën van Heinrich Schütz (1585-1672) ter gelegenheid van het 'Schütz-Jaar' 1985, zijn vierhonderdste geboortjaar. In de bundel Tussentijds, aanvullend liedboek bij het Liedboek voor de Kerken, verscheen dit lied dan ook getoonzet op de melodie van psalm 118, uit het Becker-Psalter (1661) van Schütz: 'Lasst uns Gott, unsrm Herren'. De redactie van het Liedboek oordeelde anders en ruilde de rijke melodie van Schütz in voor de makkelijker Crüger melodie 'Nun jauchzet,

all ihr Frommen'. Bij de protestanten bekend als het adventslied God lof! Nu is gekomen, lied 121 uit het 'Liedboek voor de Kerken'. Hoewel deze melodie zeker ook passend is, is de oorsprong daarmee helaas verdwenen.

Het gaat om de intocht van de Heer in deze wereld en in Jeruzalem. Psalm 24 is wel een bruggetje tussen de adventstijd en Palmzondag: 'Hef, o poorten, uw hoofden omhoog. Verhef u, aloude ingangen: de koning vol majesteit wil binnengaan.' Hanna Lam, de Annie M.G. Schmidt van het geestelijk kinderlied, schreef dus ook gewone kerkliederen. En in samenwerking met Sienie Strikwerda, voorzitter van het Komitee Kruisraketten Nee (1982) schreef ze een werkboek over feminisme en christendom: Leer mij

de vrouwen kennen (1981). Hierin blijkt dat Hanna Lam het vredeswerk een zeer warm hart toedraagt. In eerder genoemde bundel Contrafacten heeft zij nog een lied; vrij naar Psalm 101:

Hoe leren wij te leven / in vrede met elkaar, / door zoveel kwaad omgeven / van oorlog en gevaar?

Waar is de weg die helend is, / zodat wij weergenezen / in deze duisternis? Maar ook in haar kinderliederen in Alles wordt nieuw blijkt dat Hanna Lam de vrede zeer is toegedaan:

- Het eerste woord zal vrede zijn
- Waar zal de stad van de vrede zijn?
- Eens zal er vrede zijn
- Van de vrede blijf je dromen

In lied 552 is dezelfde vredesbood-

schap op fijnzinnige wijze gevlochten door het intochtsverhaal:

Couplet 1: 'Ontsloten is de poort scharnierend op de vrede.'

Couplet 2: 'van vrede kwam hij spreken, van leven warm en echt.'

Couplet 3: 'uw vrede uit te dragen. Loof God, want Hij is goed!'

Een prachtig lied natuurlijk voor palmzondag, maar zeker ook als Glorialied in de zondagse eredienst.

advertentie

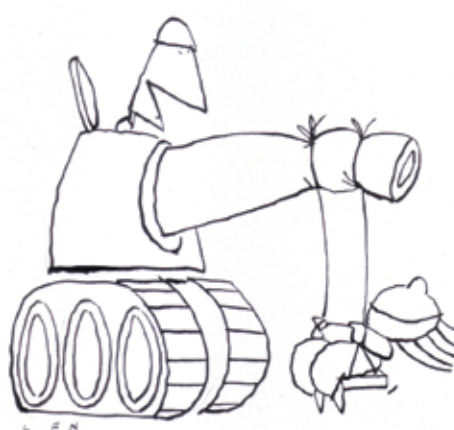
Advertentie plaatsen?

In beperkte mate is het mogelijk dat onze bondgenoten, sponsors en aanverwante organisaties, na overleg met de redactie kleine advertenties doen opnemen tegen betaling. Informatie hierover is te verkrijgen via:

www.kerkenvrede.nl en/of lvdherik@narratio.nl

Ook uitwisseling van boodschappen met sympatiserende media is mogelijk.

Namens de redactie,
Leen van den Herik

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. Ons werk is mogelijk dankzij giften en donaties. Help ons met een gift op rekening NL.11.TRID.0390.407.380 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam

Stop Wapenhandel

Die missie naar Irak, in 2002, was dat wel zo'n goed idee?

door *Yosé Höhne-Sparborth*

Kerk en Vrede leefde er in 2002 helemaal van op: er gebeurde weer wat! En wat een goede actie: "Ik heb familie in Irak." Ook de Irakezen wilden niet op de wijze van Bush bevrijd worden. Mient Jan Faber gaf maart 2003 aan hoe blij hij was toen hij dat beeld van Saddam zag vallen. Ik zei toen: "Ik hoop dat je gelijk krijgt, dat je over tien jaar nog gelijk hebt. Ik hoop dat wij geen gelijk krijgen."

Maar of we nou gelijk hadden? Deels wel. Wat nu gebeurt door IS en tegen IS, vraagt een heel nieuwe manier van denken. Al onze kaders, het economische, politieke, wijsgerige en theologische, worden getart door de actualiteit. Dat ongeveer zei Yousif Thomas Mirkis, ons vaste contact in Irak, enkele maanden geleden even in Nederland, sinds januari aartsbisschop in Kirkuk (over hem elders in dit nummer).

IS stoppen

Intussen gaan wij hier door met onze discussie vanuit onze bekende kaders. "IS moet dan toch maar gestopt worden door de bombardementen van de VS, wie anders zal het doen?" Daartegen stemmen uit Kerk en Vrede: "Geweld roept altijd meer geweld op, dus zeker niet die bombardementen. Het moet zonder geweld."

En dan zijn er enkele korte publieke ontmoetingen met Mirkis. Ik hoor hem zeggen dat IS gestopt moet worden, hij weigert te zeggen hoe dat moet. Zelf vrees ik dat dat zonder enige vorm van geweld niet zal gaan. En de eerste vraag zal eigenlijk zijn: wie kan IS stoppen? De Amerikanen zeker niet, die werken als olie op het vuur. Als dan iemand zegt te schrikken van dat geluid binnen Kerk en Vrede, stort ik in een tijdelijke crisis. Er raast van alles door mij heen. Ineens komt de missie naar Irak van twaalf jaar geleden weer helemaal terug, terwijl ik met Mirkis op stap ben tussen Nederlandse persmensen. En de vraag dringt zich op: had ik die missie mogen aannemen? Hadden jullie allen en de kleine vredeskerken mij op die missie mogen sturen? Had de Duitse Versöhnungsbund dat initiatief mogen nemen? Wat was dat eigenlijk voor een missie? De missie liep goed af, dat is onze mazzel. We kunnen terugkijken op een geslaagde actie. En met de acties erna, en ons jarenlange contact, gingen we redelijk goed om met het vervolg van de missie.

Verlegenheid

Bij geslaagde missies bestaat geen neiging om achteraf scherp te on-

derzoeken wat je eigenlijk deed. Tevredenheid daalde over ons neer. We gingen weer mee in de stroom van onze Nederlandse getijden, zij het tegen die stroom op. Zelfs richting Irak deden we een beetje mee met heel Nederland: Irak bleef in brand staan, maar de belangstelling ebde weg. Wat kon je nog doen?

Tot daar ineens IS is, zomaar uit de grond opgestaan, haast mythologisch. Mirkis wist goed te vertellen hoe hij als Irakees daar tegen aankijkt.

Intussen werk ik verder met die vraag, op wat voor missie ik eigenlijk was gestuurd, indertijd. Het groepje van zes dat ging, ik als enige uit Nederland, had maar één vraag als opdracht: "Willen jullie

antwoord haar werkelijk in verlegenheid zou hebben gebracht. Wij van Kerk en Vrede voelden die verlegenheid niet van tevoren. Van de Quakers weet ik het eigenlijk niet. Gingen wij er maar gewoon vanuit dat de Irakezen 'het met ons eens zouden zijn?' Geen Bush?

Verspeeld krediet

De missie was bloedlink, besef ik nu. In ons pacifistisch debat met onze politici en kerkleiders houden we de optie, dat het met geweld zou moeten, helemaal niet open. Die optie willen we niet open houden, uit diepe overtuiging, of uit historisch besef, of uit praktische gedachten over hoe geweld op dit niveau altijd escaleert, uit besef dat de westerse wereld haar kre-

nu ineens weet ik heel zeker en heel goed: Ja, dat had niet gemogen! Wij hadden hen niet lastig mogen vallen met ons gewetensconflict. Wij waren helemaal niet geneigd onze denkkaders door hen te laten openbreken. En precies daarom was het feitelijk een misbruik van mensen in die situatie. Gegijzelde mensen gebruikten we in ons eigen politiek gelijk, zoals ook vluchtelingen altijd gebruikt worden in eigen politiek gelijk.

Tijdens dit bezoek van Mirkis heb ik veel nieuws geleerd. Ik zag nog veel scherper dan vroeger, dat hij ons precies door heeft. Hij kent dit debat en hij geeft niet het antwoord dat wij willen horen. Zoals hij in 2005 al eens zei, toen hem gevraagd werd of de Amerikanen

Irakezen bevrijd worden van Saddam Hoessein op de wijze die Bush voor ogen staat?" Achteraf begrijp ik helemaal niet dat de Irakezen ons wilden ontvangen. De vraag alleen al toont het onbegrip voor hun realiteiten. De vraag was onze vraag, onze worsteling met onze politici, ons pacifisme en ons geweten. We wisten dat Bush loog, maar Saddam was toch ook niet leuk? Wij zaten klem in onze ideologische discussies met onze politici, en ik ging naar Irak om te kijken of zij ons gewetensconflict konden oplossen. Dat konden ze.

En we waren allemaal helemaal blij met het antwoord: "Nee, als Bush met zijn leger komt, wordt het alleen maar nog erger." Gelukkig, we konden blijven zeggen wat we steeds al zeiden! Ineke Bakker van de Raad van Kerken was de enige die haar diepe opluchting hardop uitsprak. Zij gaf aan, dat een ander

diet daar allang heeft verspeeld. En natuurlijk zijn we niet verplicht om een visie van gesprekspartners elders over te nemen.

Maar in 2002 waren de Irakezen die ik tegenkwam nog geen gesprekspartners. Terwijl we twaalf jaar lang of langer nooit iets van ons hadden laten horen in al hun ellende, kwamen we ineens, als volslagen vreemden, hun tijd en energie opeisen om een antwoord te geven op onze onrust, onze vraag. Aan onze zijde was de mogelijkheid niet zomaar gegeven om hun antwoord te nemen als leidraad voor ons handelen. Als hun antwoord niet had gepast in onze spirituele en gewetenskaders, zouden we ze weer aan hun lot hebben overgelaten. De inzet van de missie was niet om hen te gebruiken, het gebeurde met de allerbeste bedoelingen. Ik kan ook zeggen dat ik elk moment zorgvuldig luisterde en handelde. Maar

moesten blijven of weggaan: "U mag mij dat niet vragen, want ik woon daar!" Nu liet hij ons rustig en sereen zitten met onze vragen. Hij beperkte zich ertoe, ons te schetsen hoe ze daar overleven met hun problemen en discussies. En hij stelt, dat wij al onze denkkaders moeten openbreken om IS te kunnen stoppen.

“Tegenover IS zijn oude antwoorden betekenisloos.”

door Leo van Leijsen

Aartsbisschop Thomas Mirkis is een Iraakse dominicaan, sinds januari Chaldeeus aartsbisschop van Kirkuk en Suleymania, midden in het gebied waar de grote stromen Iraakse vluchtelingen heen zijn getrokken. Al twaalf jaar onderhouden Kerk en Vrede en de Raad van Kerken contact met hem. In die jaren is hij een zeer waardevolle bron gebleken voor meer inzicht in de complexe krachtenvelden in het Midden-Oosten. In oktober jl. was hij in Nederland.

Hij is op en top een intellectueel, homme de culture ook. Aartsbisschop Thomas Mirkis werd zowel in Irak als in het Westen opgeleid in de theologie en sociologie; hij heeft een dubbel doctoraat, in de godgeleerdheid en de etnologie. Een kamergeleerde is hij bepaald niet, getuige zijn baanbrekende activiteiten in de Kerk van Irak. Jarenlang was hij redacteur van het maandblad AL-Fikr AL-Mashini, dat in 2007 door het Internationaal Katholiek Persagentschap met de Gouden Medaille 2007 werd onderscheiden, omdat het een referentiekader was voor alle Irakezen, ongeacht religie, etniciteit of taal.

Na de val van Saddam Hoessein zette Mirkis de Open Universiteit Bagdad op, om bij te dragen aan dialoog, kennis van de religiegeschiedenis van het land en humanistisch onderwijs. De dominicanen en dominicanessen van Irak vangen al jaren vluchtelingen op en sinds de oorlog in Syrië Syrische vluchte-

lingen. Nu zijn ze zelf verdreven uit enkele kloosters, en gaan op andere plekken voort met de hulp aan vluchtelingen.

Gevraagd naar de toekomst van de christenen in Irak zei Mirkis: “Ik weet het niet. Ik ben geen profeet. Ik probeer degenen te helpen die voor voedsel en onderdak naar mijn diocesis zijn gekomen, probeer met hen te delen wat ik heb; hun trauma’s te helen met medicijnen en gastvrijheid”.

Volstrekt nieuwe situatie

De aartsbisschop schetst het ongekende karakter van de situatie. Zijn analyse belicht verschillende aspecten van de crisis: met IS ontmoeten we een fenomeen dat niet eerder vertoond is. Het is zelfs niet te vergelijken met het Saddam-regiem of met AL-Qaida. Het lijkt op de ebola-epidemie, waarvan we ook niet weten wat we ermee aan moeten. Voor Irakezen is het bittere realiteit, voor het Westen lijkt het een ver-van-mijn-bed-show, maar dat is schijn. “Irak is (slechts) de mond van de vulkaan.” Vroeg of laat zal IS zich ook in Europa in enigerlei vorm manifesteren, benadrukt Mirkis.

Moslims zijn de eerste slachtoffers van IS, zegt de bisschop: er zijn in het Noord-Iraakse Mosul, de stad die door IS is ingenomen, aparte gevangissen voor moslim-geestelijken uit de soenna, de richting van de islam waartoe ook IS zich bekend. Die geestelijken zitten daar gevangen omdat ze IS niet voldoende steunen. Bij IS zien we de ideologisering van religie, het achterna hollen van gevaarlijke mythen. Arabische moslims konden nog even dromen van het herstel van het Gouden Tijdperk in de vorm van een nieuw Kalifaat, totdat ze uit die droom ontwakten. Moslimjongeren uit het Westen, de kinderen van de suburbs, waar ze leven zonder opleidingen en toekomstperspectief in een samenleving die ze niet weet te integreren, sluiten zich aan bij IS.

Mirkis pleit ervoor om de handen ineen te slaan, om net als het naarsstig zoeken naar een medicijn voor ebola, te zoeken naar oplossingen voor deze ‘epidemie’ die de wereld teistert. Bommen door het Westen, om het eigen geweten te sussen, zullen niet veel helpen: het kan IS wellicht stoppen, wat ook nodig is, maar is de oplossing niet – er moet meer gebeuren. Zo moet ook het Westen zich bijvoorbeeld hoeden voor de valkuil van ideologie à la IS: de contra-ideologie van het rechts-

extremisme: ‘alle moslims zijn terroristen’.

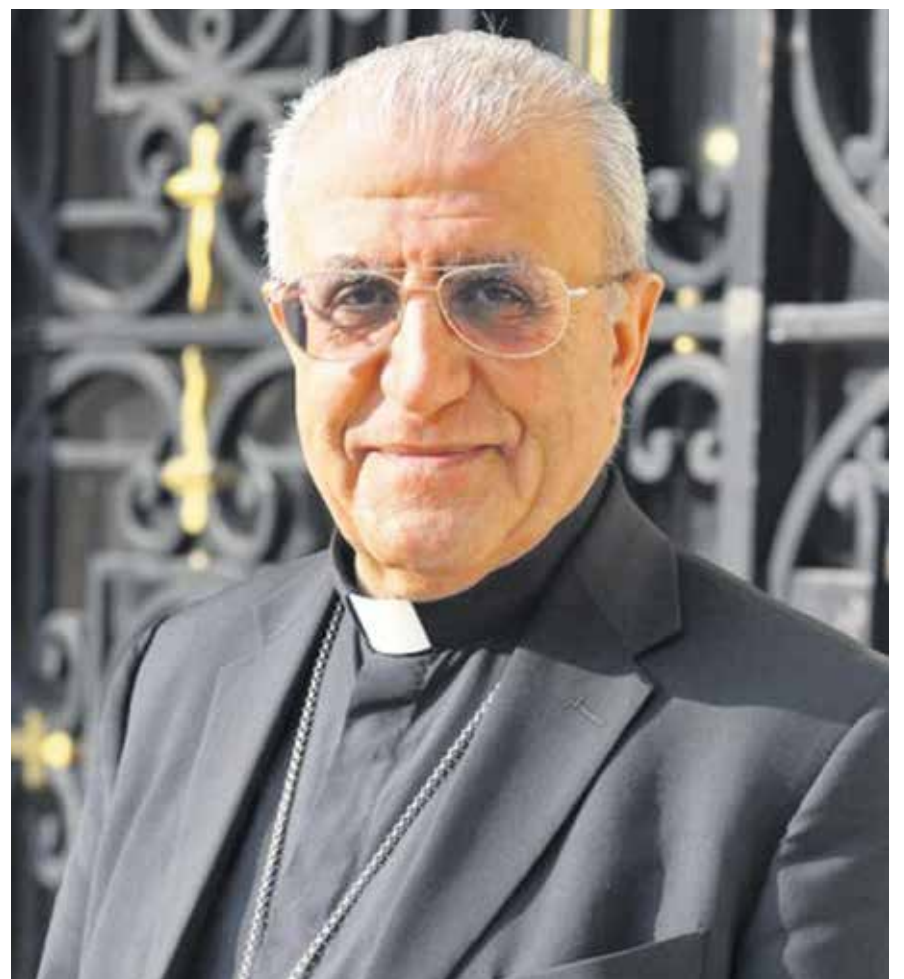
Niet pessimistisch

Hoe niet te trappen in die val? “Jezus kan daarbij helpen: als we het Onze Vader bidden... God is de vader van alle leven”. Vanuit zijn geloof en vertrouwen in deze Vader toont Mirkis zich geen pessimist: “Christenen kunnen niet pessimistisch zijn. Na het duister van Stille zaterdag komt de zondag van de Verrijzenis!” Wat de christenen in Irak betreft: “Wij blijven! Wat kunnen we doen met 400.000 christenen in Irak? Allemaal visa aanvragen voor Europa of Australië...?”

Aartsbisschop Mirkis pleit voor ommekeer, ‘conversie’. Een appèl om zelf, van binnenuit, te veranderen. “Wé must return... I want you to return your way of thinking...”

Hij brengt de oudtestamentische profeet Jona in herinnering. Nillens willens werd deze door God naar Nineveh – de regio van Mirkis’ bisdom! – gestuurd, niet om de mensen te vernietigen, maar ze te bekeren en te laten leven. Ommekeer. ... “Als je de naam Nineveh (NiNwaY in het Aramees) omkeert, dan lees je YaW-NaN, Jona. Deze dwaze profeet die Nineveh om wilde gooien, werd zelf omgegooid. Nineveh werd niet omgegooid, de inwoners werden bekeerd tot God, de Vader van Leven.”

Dit artikel is een bewerking van het verslag van het bezoek van aartsbisschop Mirkis aan Nederland, dat eerder verscheen op www.oecumene.nl. De auteur is medewerker Oosterse Kerken bij de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord.

Yousif Thomas Mirkis

Yousif Thomas Mirkis is een Iraakse pater Dominicaan, theologisch opgeleid in Frankrijk. Sinds januari is hij Chaldeeus aartsbisschop van Kirkuk en Suleymania. Hij was jaren redacteur van het maandblad AL-Fikr AL-Mashini, dat in Irak door zowel christenen als moslims wordt gelezen.

In 2007 werd het door het Internationaal Katholiek Persagentschap onderscheiden met de Gouden Medaille 2007: “AL-FikrAL-Masihi, dat in het Arabisch verschijnt, over-

leefde de zwaarste crisis in de geschiedenis van Irak en dat lukte door een referentiekaderte worden voor alle mensen: moslims, christenen en andere religies en voor alle etnische groepen en taalgroepen in het land.”

Na de val van Saddam Hoessein begon Mirkis met een Open Universiteit in Bagdad. Verleden jaar startte hij de uitgave van de Bijbel in het Koerdisch. Aan de vertaling werd door de Dominicanen gedurende enige jaren gewerkt.

Kerk en Vrede in Irak

Kerk en Vrede is aanwezig in Irak en wel in de persoon van Vredesspiraal-redactrice Yosé Höhne-Sparborth. Sinds 25 november verblijft zij in Kirkuk. In maart j.l. was zij door een zuster dominicanes uitgenodigd om naar Bagdad te komen, maar IS kwam ertussen. Tijdens zijn bezoek aan ons land in oktober heeft aartsbisschop Thomas Mirkis haar uitgenodigd om naar Kirkuk te komen. Mirkis is volop betrokken bij de vluchtelingen uit Mosul en omstreken, en Yosé zal helpen met wat er te doen is. Haar specialisme is ontspanningsmassage. Zij blijft nog tot half januari in Irak en zal ons wekelijks op de hoogte houden via de website van Kerk en Vrede. Na thuiskomst is ze uit te nodigen om te vertellen over haar bezoek en de achtergronden van de situatie in het Midden-Oosten.

Een aartsbisschop op televisie

door Witho Oost

Wanneer komt iemand op televisie? In de meeste gevallen geldt: als hij of zij wordt uitgenodigd door hen die televisieprogramma's maken. De poortwachters van het audiovisuele medium. 'Wij van Hilversum' mogen kennelijk bepalen wanneer een persoon relevant en vermakelijk genoeg is voor onze kijker. Hoe ging die beslissing in het geval van aartsbisschop Mirkis bij het programma Ikonhuis?

Allereerst moet u weten, dat een redactie geen democratisch orgaan is. De eindredacteur beslist. Ik, als redacteur, adviseer. In dit geval was het de suggestie van de eindredacteur zelf om Thomas Yousif Mirkis te 'checken'. Zij had opgemerkt dat de aartsbisschop van Kirkuk zou spreken bij Kerk en Vrede.

Qua relevantie leek dit meteen goed: een belanghebbende die uit eerste hand informatie kan geven uit een conflictgebied waar onze ogen al een tijd op gericht zijn. Iemand voor wie de dreiging, die wij – bankzittende Nederlanders – denken te voelen, duizendmaal reëler is. Die de geplunderde en geslagen geloofsbroeders heeft opgevangen na hun vlucht uit Mosul. Bovendien: een man met gezag.

Echter, dat is niet genoeg. Hoe relevant een potentiële gast ook is, hij komt pas op het scherm als hij vertelkracht heeft. Heldere taal en een overtuigend voorkomen. Ook al heb je het recept om de wereld te redden – als je het niet kan presenteren, laten we je niet toe. Je moet vermakelijk zijn. Wat dat betreft is televisie niet eerlijk. Oftewel: ik moest namens de redactie uitzoeken of de heer Mirkis welsprekend was, in het Engels.

Het eerste telefoongesprek, anderhalve week voor uitzending. Ik belde naar het Drentse logeeraadres van de aartsbisschop en kreeg hem direct aan de lijn. Kort. Over praktische zaken. Op zijn verzoek spreken we in het Frans. Randvoorwaarde nummer 1 kon ik direct afkruisen: de excellentie was bereid naar de studio te komen. Nummer 2: was hij er ook toe in staat? Mirkis zou op de tijd van televisie-opname naar broeders in België reizen. Dat pro-

bleem was eenvoudig op te lossen, door de aartsbisschop een taxi naar Hilversum aan te bieden en de Belgische broeders uit te nodigen bij de opname, zodat zij Mirkis direct daarna volgens plan naar Antwerpen konden vervoeren.

Diezelfde avond had Mirkis tijd voor het langere inhoudelijke 'voorgesprek' aan de telefoon. Daarin moest ik als redacteur op zoek naar zijn kennis, visie, en welsprekendheid. En dat ging niet goed. Ik wilde per se in het Engels praten, want dat moest in de uitzending ook. Het werd een moeizaam gesprek. Ik kreeg geen beeldende voorbeelden of anekdote. Het woord anekdote klinkt oneerbiedig in dit geval, maar hoe serieus de inhoud ook is: alleen abstract vertellen werkt niet. De geïnterviewde moet mensen opvoeren in een situatie, die ik me als kijker kan verbeelden. Een zin als 'Ze kwamen berooid aan' werkt veel minder goed dan: 'Ik zag een man op straat staan, die in Mosoel miljonair was geweest. Het enige dat hij nog had, waren zijn kleren. Huilend hield hij zijn vieze hand op'. Ik vroeg de aartsbisschop bijvoorbeeld: wat is het eerste dat u bij terugkeer in Kirkuk gaat doen? Na driemaal vragen om een voorbeeld was zijn antwoord nog steeds: 'many things, many things'. En zo waren bijna al zijn antwoorden op mijn telefonische vragen abstract of zelfs ontwijkend – in hakkend Engels. Niet voldoende voor een helder gesprek.

Toch adviseerde ik mijn redactie niet negatief. Dat was wel logisch geweest. We weten als redacteurs, dat je niet binnen één telefoongesprek het volledige vertrouwen van iemand kan winnen om hem vrijuit te laten praten. Maar een eerste stapje heb je wel nodig. En toch: iets zei me dat ik beter nog naar de bijeenkomst van Kerk en Vrede kon komen, waar Mirkis zou spreken. Een beetje tricky, twee dagen voor de tv-opname. Daar stond hij, in vol aartsbisschoppelijk ornaat, in het Nicolaas-

Monica-centrum van de Ludgerusparochie in Utrecht. Dat zo'n kleine man zoveel statuur kan uitstralen! Ik schudde hem de hand en ging in het publiek zitten. Vanaf de eerste minuut van zijn betoog was duidelijk dat mijn inschatting aan de telefoon fout was geweest. De aartsbisschop bleek een podiumdier. Een totaal ander karakter dan ik aan de telefoon had getroffen. Of was hij extreem moe geweest? Twee uur

later bleek dat hij inderdaad oververmoeid was. Maar inmiddels wist ik: als de ogen op hem zijn gericht, de camera gaat draaien, en de televisies aan worden gezet, zal hij er zijn. Relevant én – hoe vreselijk zijn verhaal ook zal zijn – vermakelijk. Aldus geschiedde.

De auteur is radiomaker, interviewer en redacteur van o.a. het t.v.-programma IKONHUIS.

MasterPeace-jaar afgesloten

De doopsgezinde jongeren hebben hun 'MasterPeace-jaar' afgesloten op de najaarsconferentie van Doopsgezind WereldWerk (18-19 oktober). Aan Ilco van der Linde, initiator van het MasterPeace, werd een cheque aangeboden met daarop het resultaat van een jaar lang inzet voor de internationale vredesbeweging.

De samenwerkende doopsgezinde jongerenorganisaties hadden zich ten doel gesteld om 5000 euro op te halen voor MasterPeace én om 5000 mensen actief te betrekken bij de daarvoor georganiseerde activiteiten. Het geldbedrag werd met bijna 6500 euro ruimschoots gehaald. Daarnaast werden er 4262 mensen bereikt met de acties en activiteiten. Onder het gestelde doel dus, maar in dit aantal is het bereik van berichten in diverse media niet meegeteld.

Van der Linde, tevens inleider van de conferentie, nam de cheque uiteraard dankbaar in ontvangst en prees de jongeren voor hun inzet en enthousiasme. "De reden dat ik direct 'ja' heb ge-

zegd tegen het verzoek om deze conferentie in te leiden, is dat ik zo de kans kreeg om deze groep jongeren te ontmoeten en ze te bedanken." In zijn inleiding vertelde Van der Linde over zijn visie op vredeswerk. Daarin benoemde hij onder meer het belang van het geven van ruimte en kansen aan jonge mensen om zich te ontwikkelen, in te zetten én om fouten te maken.

De aftrap van het MasterPeace-jaar was op het jaarlijkse startweekend op 21 september 2013. Exact een jaar later stond de laatste activiteit op het programma en werd het geheel afgesloten met een bezoek aan MasterPeace in Concert. In het tussenliggende jaar werd een uiteenlopend aantal activiteiten georganiseerd, zoals het benefietdiner Vreten voor Vrede, een sponsortocht tijdens de Fietselfstedentocht onder de titel Fietsen voor Vrede en een groot aantal diensten in doopsgezinde gemeentes: Voorgaan voor Vrede.

Henk Blom

Info:
www.jongeren.doopsgezind.nl

Pacifisme, geweldloosheid, óf-jij óf-ik

Gerald Russelman en Henk Wesseling hebben in deze jaargang (nr.1,7 en 2,4) een schriftelijke gedachtewisseling gevoerd over pacifisme en geweldloosheid, mede naar aanleiding van het boek 'Met alle geweld' van Hans Achterhuis. Volgens Russelman is het beruchte dilemma "óf-jij,óf ik" in gevechtssituaties even onoplosbaar als het dilemma dat ontstaat wanneer bijvoorbeeld 40 drenkelingen vechten voor een plaats in een sloep met ruimte voor 20 personen. Zijns inziens moeten we voorkomen dat een mens in zo'n situatie terechtkomt. Voor Wesseling is het 'oplosbaar' in die zin dat hij er niet voor zou kiezen zijn eigen vege lijf te redden. Hij gaat er namelijk van uit dat hij een vergankelijk lijf hééft en een onsterfelijke geest is. De redactie nodigde de lezers van Vredesspiraal uit om op de inhoud te reageren. Jan Paul Kruk schreef onderstaande bijdrage. Jan Anne Bos en Gerald Russelman reageren.

Beste Henk en Gerald,
Graag wil ik het accent in het debat over pacifisme en geweldloosheid verschuiven van een seculier perspectief (Hans Achterhuis, "Met alle geweld") naar een meer theologisch-bijbelse invalshoek. Voor mij als christen is deze shift persoonlijk een absolute must, niet opportuun. Ik ga er gemakshalve van uit dat de achterban, het lezers publiek van de Vredesspiraal voornamelijk (zij het niet exclusief) bestaat uit gelovige, protestants-christelijke mensen. In dit geval bevind ik mij dan ook in goed, om niet te zeggen uitstekend gezelschap, dat ik kan aanspreken op zijn christen zijn. In het discours over pacifisme en geweldloosheid kan ik mij dan ook goed indenken dat lezers het mogelijk prefereren het boek van Achterhuis vanuit de bovengenoemde optiek te analyseren en te bespreken. Ik wil dan vooral ingaan op twee eerder door Henk Wesseling en Gerald Russelman getoucheerde punten. Ten eerste het centrale probleem van het pacifisme en ten tweede de 'óf-jij, of-ik'-situatie.

Bijbelse verantwoording

Wat betreft het eerste punt gaat het volgens mij om de vraag of je pacifisme ook vanuit de Bijbel, de geest van het Evangelie, als richtsnoer of leidraad voor christenen kunt verantwoorden. Alleen met het "Gij zult niet (wederrechtelijk) doden" zijn wij er bij lange na niet. Het gaat bij pacifisme m.i. om een aantal typisch bijbelse grondnoties (bijv. vrede, liefde) en een principiële grondhouding. Van het Oude Testament, de Tien Woorden (heiliging van het leven; het sjema), via de grondkeuze voor het leven (Deuteronomium 30, 10-20), het 'Niet door kracht noch door geweld, maar door de Geest des Heren ...' (Zacharia 4,6b), naar

het Nieuwe Testament, de navolging van Jezus Christus (Thomas a Kempis), de Bergrede (geweldloze weerbaarheid; De Gulden Regel, Mattheus 7,12; vijandsliefde), het dubbel-liefdegebod, het credo "Jezus Christus is Heer" (God wikt en beschikt over het leven en niet de overheid), in Christus zijn wij "een nieuwe schepping" ("het "Gij geheel anders ..."), naar de geestelijke wapenrusting (Efeziërs 6,10-20), niet een strijd tegen mensen, maar tegen de machten van het kwaad: geestelijke weerbaarheid. Ten slotte maak ik graag een onderscheid tussen principiële (christen-)pacifisme en pragmatisch (of strategisch, christen-)pacifisme.

'Of-jij, of-ik'

Wat betreft het tweede punt, de 'óf-jij, of-ik'-situatie, het volgende. Als dienstweigeraar (later totaalweigeraar) moest ik voor een zgn. driemanscommissie verschijnen. Met strikvragen, hypothetische situaties probeerde men de dienstweigeraar-in spe in de val te lokken. Zwart-wit, ongenueanceerd denken, terwijl er een grijs gebied is. Voorkomen is beter dan genezen. Preventief dus, je niet in deze onmogelijke positie laten manoeuvreren lijkt mij de enige, reële optie. Iedere mens, met wie je je verbonden weet, is een beelddrager, schepsel van God en moet dus per definitie met respect behandeld worden. Ik geloof bovendien in en appelleer aan de potentie van mensen ten goede en niet in het 'van nature geneigd zijn tot alle kwaad en niet in staat tot enig goed'. Mijn calvinistische opvoeding ten spijt... Resumerend: het debat over pacifisme en geweldloosheid gaat m.i. enerzijds om een grondkeuze voor

en heiliging van het leven. Anderzijds betreft het een principiële grondhouding om Christus na te volgen, af te zien van geweld. Door de ander, beelddrager en schepsel van God, gelijk te behandelen en van hem te houden wordt het voor een christen een lastige zaak geweld (definitie: aantasting van de integriteit van de ander) tegen hem te gebruiken.

Jean-Paul Kruk

Beste Jean-Paul,
Ik zie bijbelse onderbouwing niet als het centrale probleem van het pacifisme. Ik formuleer die vraag ook niet als een probleem dat nog opgelost moet worden. Kerk en Vrede beschikt al jaren over een uitgebreid fonds aan geschriften waarin geweldloosheid bijbels is onderbouwd. Een reactie op Achterhuis moet volgens mij gaan over de vraag wat het houden van het zesde gebod, het navolgen van Jezus, het eerbiedigen van de Gulden Regel en het in praktijk brengen van vijandliefde voor consequenties heeft. Die vraag moet ieder eerst voor zichzelf beantwoorden, voor hij/zij erover in discussie treedt. Daarbij gaat het uiteindelijk om de vraag hoe te handelen in een 'óf-jij-of-ik'-situatie. Wie gaat er aan? De dan te maken keuze heeft alles te maken met de visie op leven en dood en met het zich laten leiden door (doods)angst of door liefde. Met die gedachte zul je zeker instemmen. Iemand kan altijd ongewild in een dergelijke situatie verzeild raken. Daarom is ervoor zorgen dat je daar niet in terecht komt geen toereikende optie.

Jan Anne Bos

Beste Jean Paul,
De variatie in religieuze opvattingen van de leden van Kerk en Vrede is (gelukkig) groter dan jij vermoedt. Maar al deze mensen delen een pacifistische visie, de een meer en de ander minder rechtlijnig. Ik ben het met je eens dat het belangrijk is om te onderzoeken in hoeverre je een dergelijke visie vanuit de bijbel kunt verantwoorden. Maar volgens mij is het ook belangrijk om goed contact te onderhouden met de mensen buiten de eigen vertrouwde kring: andersgelovigen, pacifistische atheïsten, enzovoort. En vooral ook de velen die wetenschappelijk onderzoek doen naar de oorzaken en de hardnekkigheid van geweld. Heeft het wel nut om bommen te gooien op de stellingen van de IS? Wat zijn toch die rare politieke en sociale mechanismen die ervoor zorgen dat maatregelen om geweld in te dammen vaak leiden tot meer geweld? Ik zou graag de werking van dergelijke mechanismen willen begrijpen om van daaruit verstandig advies te kunnen geven aan de politiek.

Gerald Russelman

Geweld is een doodlopende weg

door Jan Oberg

Kijk naar het geweld tegen Gaza of Congo (6 miljoen doden), Irak, Libië, Afghanistan, Somalië enz., dan is het toch duidelijk dat de wereld conflicten op een volledig nieuwe wijze moet benaderen. Conflicten zijn onderdeel van het menselijk sociale leven. Conflictpreventie is een loze term. Maar het meeste geweld kunnen we wel de wereld uit krijgen. Als we dat willen; als we elkaar opvoeden en als economische en andere belangen het doden niet langer ondersteunen als een instrument van conflictmanagement. Is dat onrealistisch? Hopeloos idealistisch? Wel, bezie de plaatsen waar we het over hebben en probeer daar de hoop te vinden die realistisch is.

Kijk naar het conflict, niet naar de partijen en het geweld. Bijna zonder intellectuele inspanning kun je in een conflict partij kiezen. Beide partijen onderschrijven geweld. Ze gebruiken het. Met de rechtvaardiging: "Zij bedreigen en vermoorden ons, daarom bedreigen en vermoorden wij hen." Supporters van een partij die geweld gebruikt, supporten ook geweld. Zolang het geweld voortduurt zal er geen proces naar/van vrede zijn – alleen meer haat, trauma's, lijden, wraakgevoelens en vernietiging.

Vreedzame middelen

Geweld – niet het conflict – wordt de hoofdzaak en leer-om-leer de spelregel, met per ronde oplopend geweld. Schorpioenen in een fles die elkaar opvreten. De wereld heeft een volledig andere benadering nodig. Dat staat ook in het statuut van de VN en heet: vrede door vreedzame middelen.

Een kleine revolutie: Focus op het geweld. Stop met partij kie-

zen voor de een, tegen de ander en wees in plaats daarvan tegen alle geweld. Maakt niet uit wie het doet. Palestijnen bijvoorbeeld willen van de bezetting af, ze willen veiligheid, waardigheid, mensenrechten, economische ontwikkeling enz. Redelijkerwijs bevordert je die niet met het afschieten van raketten op Israël. Als raketten het goede antwoord zijn, moet het een foute vraag zijn geweest. Op die toer zijn ze terroristen geworden. Terrorisme betekent dat je een politiek doel wilt bereiken door bewust mensen te doden of anderszins te beschadigen, onschuldige mensen die geen partij zijn in het conflict, in tegenstelling bijvoorbeeld tot soldaten. De bedoeling is angst in te boezemen, en wetten en moraal worden geschonden.

Hoe meer geweld de hoofdrol wordt, des te meer raakt het conflict uit zicht.

Het is volledig legitiem dat Israël zich verdedigt tegen de Hamas-raketten of tegen het vermoorden van jonge Israëli maar agressie en Israëli-staatsterrorisme kunnen op geen enkele manier veiligheid brengen, laat staan vertrouwen en vrede. Het zorgt er slechts voor dat Palestijnse havikken nog vaster besloten zullen proberen Israël te isoleren van de rest van de wereld. Ze zullen een negatieve houding jegens Israël en Joden aankweken en Israël maken tot de morele verliezer.

Kleine militair

Deze irrationele houding zal nooit tot vrede leiden. Het heeft al decennia niet gewerkt – dan kun je beter iets anders doen. Vele decennia is daar sinds 1967 al geweld gebruikt en geen van beide partijen heeft bereikt wat ze willen. Dan is het toch beter om je af te vragen: het werkt niet, wat kunnen we in plaats daarvan dan wel? In a-symmetrische conflicten is het volledig contraproductief als de zwakkere partij naar geweld grijpt waar de tegenstander zoveel meer van heeft. Als kleine militair David kun je niet alleen niet winnen van een militair Goliath, je verspeelt ook nog eens elke sympathie vanwege je moordpartij.

Hoe meer geweld de hoofdrol wordt, des te meer raakt het conflict uit zicht.

Media brengen het geweld, mensen raken woedend als ze zien hoe 'hun partij' alsmar meer lijdt – de partijen zelf zien geen licht in hun tunnelvisie. Geweld is brandstof voor geweld. Niet voor een oplossing of vrede. Geweld blokkeert een oplossing want het voert woede en vernedering op. Er ontstaat meer verlangen naar wraak en haat, en het wordt nog definitiever een kwestie van 'ik of hij' terwijl het 'wij' zou moeten zijn. Als je op geweld focust in debatten en media is dat uiterst gevaarlijk. Het suggereert onbewust dat geweld 'natuurlijk' zou zijn en dus een middel om problemen mee op te lossen.

Moratorium

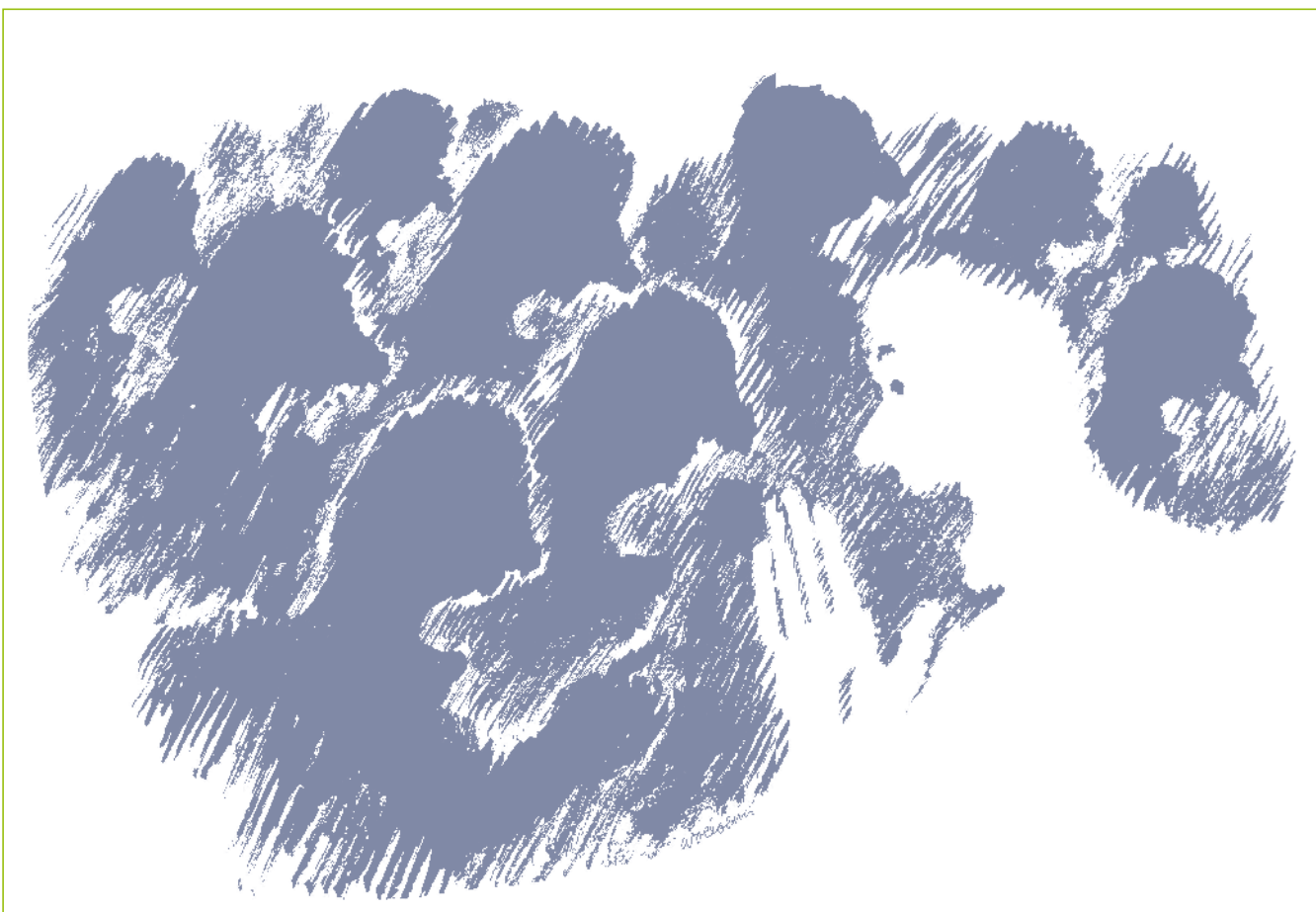
We moeten conflict-journalisten hebben en geen oorlogsverslaggevers. Als opbouwende kritiek: er moet een moratorium komen!

- Kies niet voor of tegen een van beide partijen; verzet je tegen geweld.
- Kijk naar het probleem/conflict zelf; minder aandacht naar partijen en geweld.
- Verzand niet in een heden of verleden vol geweld; gebruik je creativiteit om een toekomst in beeld te brengen.
- Zet vreedzame stappen, als je vrede wilt. "means are goals in-the-making" zoals een wijs man ooit zei.
- Bemiddeling en oplossing van conflicten (alleen partijen zonder belang kunnen die bevorderen) draaien om modellen van een betere toekomst die partijen kunnen accepteren ook als het niet helemaal is waarvan ze dromen.
- Neem geen genoegen met compromissen of andere banale ideeën waarmee je halverwege uitkomt. Gandhi zou geen vrijheid voor half India gepikt hebben, Mandela geen vijftig procent apartheid.

Een moratorium voor alle geweld, direct fysiek, psychologisch, cultureel, economisch, territoriaal.

Een moratorium levert tijd en ruimte om weer na te denken, om dialoog en onderhandelingen aan te gaan, onderliggende conflicten aan te pakken, uiteindelijk oplossingen te vinden, verzoeningsprocessen te beginnen.

De auteur is werkzaam in Lund, Zweden, als directeur van Transnational Foundation for Peace and Future Research;
www.transnational.org

UW AGENDA

7 december, 4 januari, 1 februari, 1 maart
Wake Detentiecentrum Zeist
Elke **eerste zondag** van de maand **om 16.30 uur**, Richelleweg 13, Soesterberg.
Breng bloemen mee!
Info: 030-6920592 / 06-38795678 of 030-6975362 / 06-29025008 en www.wakezeist.nl

14 december, 11 januari, 8 februari, 8 maart
Schipholwakes
Iedere tweede zondag van de maand van 14.00-15.30 uur. In de nieuwe Schipholgevangenis zitten veel mensen die niet in Nederland mogen (ver)blijven, omdat ze niet over voldoende papieren beschikken. Met deze wakes willen we een teken van solidariteit aan de migrantengevangenen geven. Ook willen we duidelijk maken dat wij grote vragen hebben bij het opsluiten van mensen die niets misdaan hebben. Zie: www.schipholwakes.nl

t/m 31 december
Nederland
Campagne 'Tekenen tegen kernwapens!'
Vredesorganisatie Pax voert campagne om 40.000 handtekeningen te verzamelen voor een Burgerinitiatief om de Tweede Kamer zich te laten uitspreken tegen kernwapens. Tekenen ook en verspreiden de oproep.

Gratis. Org: PAX voor vrede. Info: www.tekentegenkernwapens.nl.

t/m wo 31 december
Gouda Affiches Vredesweek
De bekende cartoonist Len Munnik maakte veel affiches voor de Vredesweek. De tentoonstelling in Gouda laat ze zien. In: Museum voor Vrede en Geweldloosheid, Turfmarkt 30. Toegang € 4,- voor het hele museum, museumkaart gratis. Org: Museum voor Vrede en Geweldloosheid. Info: www.vredesmuseum.nl of 015-7850137. E-mail: info@vredesmuseum.nl.

10-29 december
Heemskerk Burgemeesters voor Vrede
Meer dan 5000 burgemeesters laten op deze tentoonstelling zien wat er kan gebeuren als steden doelwit blijven van kernwapens. Plaats: Gemeentehuis, Maerten van Heemskerckplein 1. Toegang gratis. Org: Museum voor Vrede en Geweldloosheid. Info: 015-7850137 en www.vredesmuseum.nl.

3 december
Dordrecht Vredeslied
In het kader van Vorming en Toerusting wordt in Dordrecht een avond rond het vredeslied georganiseerd. Arie de Bruijn, medewerker van Kerk en Vrede en kerkmusicus zal in de aanloop naar kerst het vre-

deslied bespreken en laten zingen. Tijd: woensdag 3 december, 20:00 uur. Plaats: Ontmoetingskerk, Slanenburg 3, Dordrecht. Info: Cor den Doppe, tel. 06-51565002

16 januari 2015
Utrecht Oecumenelezing
Prof. dr. Peter Schmidt (Gent / Leuven) verzorgt de oecumenelezing 2015. Hij gaat in op het thema 'Pelgrimage' en benadert dat vanuit een onverwachte hoek, vanuit de kunst. Ds. Karin van den Broeke, lid van het Centraal Comité, geeft daarna

als eerste een reactie waarbij ze aangeeft welke raakvlakken er zijn met de benadering die zij bestuurlijk meemaakt. Natuurlijk kan ook de zaal reageren. De ontmoeting wordt afgesloten met een vesper en een nieuwjaarsreceptie. Opgave: via rvk@raadvankerken.nl. Kosten € 10,-, te voldoen bij de ingang van de kerk, studenten gratis. Plaats: Geertekerk, Geertekerkhof in Utrecht. Tijd: 16 januari 2015 15.00-18.00 uur. Info: www.raadvankerken.nl/activiteit/255/oecumenelezing.

'Nederland kleurt regenboog'

De vredesvlag is een kleurrijk en dynamisch signaal voor onderweg op de 'Pelgrimstocht van gerechtigheid en vrede' (Busan). Een van onze leden zei: "Als de vlag in de wind beweegt, denk ik aan het ritselen van de vrede." Je maakt er een klein, subtiel statement mee, en je straat krijgt er een ander gezicht van. In minstens drie van de Drechtsteden wappert de vredesvlag aan het stadhuis. Ook aan een kerk misstaat die vredesvlag niet. Een prima suggestie voor een zinvol cadeau. De vlag is te bestellen via de website: www.kerkenvrede.nl

Operatie 'Sterke Rots'

door Bram Grandia

Operation Protective Edge heet de oorlog tegen Gaza in Engelse vertaling. Dat klinkt defensief. In het Hebreeuws heet de operatie Sterke Rots. Ongetwijfeld ontleend aan de bijbel. Die benaming wordt o.a. gebruikt in de Psalmen. God als sterke rots (psalm 62:8). Met God als rots begint psalm 144:

"Geprezen zij de Heer, mijn rots, die mijn handen oefent voor de strijd, die mijn vingers schoolt voor het gevecht mijn beschermers, mijn vesting, de burcht die mij veiligheid biedt, het schild waarachter ik schuil. Hij die volken aan mij onderwerpt."

Gaat u maar eens googelen op 'protective Edge' en psalm 144'. U komt verschillende legitimaties van de oorlog tegen Gaza tegen. De vorige oorlog tegen Gaza in 2012 heette operatie 'Wolkkolom'. Een herinnering aan God die in een wolkkolom eerst de voorhoede en vervolgens de achterhoede vormt

van het leger van de Israëlieten dat wegtrekt uit Egypte (Exodus 14:19 e.v.). God als garant van de overwinning van het volk Israël. Niet dat Israël vandaag als geheel zo'n religieuze natie is, maar de regering beseft heel goed de kracht van deze religieuze beelden. Dit soort namen suggereren een directe verbinding tussen de God van Israël en de Israëlische krijgsmacht.

Vorig jaar oktober liep ik op het Tempelplein in Jeruzalem en zag hoe daar een inauguratie van Israëlische officieren plaatsvond met op de achtergrond de Klaagmuur. Zorgvuldig georkestreerd. De religie wordt voor het karretje van het Israëlische leger gespannen. De religie alleen? Nee, God zelf ook nog. Dan is het lastig om nog een ruimte te vinden om kritisch te zijn tegen Israël, lastig voor kritische Israëlische burgers, lastig voor critici bui-

ten Israël en niet te vergeten lastig voor God zelf. Immers God is al vastgelegd als een Mars, een oorlogsgod. Hoe kunnen wij God 'ontmarsen', de-militariseren? Onder andere door met een pennetje dat zorgvuldig ontworpen militaristische godsbeeld door te prikken en God weer de ruimte te geven die aan God toekomt. Dat is een vrije kritische ruimte om ieder volk en iedere mens kritisch te bevragen en ter verantwoording te roepen, ook het volk Israël. Hoe ik dat zo zeker weet? Geleerd van de joodse profeten. Laat wie daar een prachtig boek over wil lezen, het boek aanschaffen van Abraham Joshua Heschel, *De Profeten*. Eén citaat uit dat boek: "Van beslissend belang in de geschiedenis van Israël is de vrijheid en onafhankelijkheid die de profeten genieten en het vermogen om de koningen en vorsten aan te spre-

ken op hun zonden (pag.598)." Ik zie de naam 'Operatie Sterke Rots' als een zonde tegen het derde gebod om de Naam van God niet te misbruiken, Exodus 20:7).

Abraham Joshua Heschel, 'De Profeten', Skandalon Vught, 2014. Hans van der Heiden heeft een glasheldere Nederlandse vertaling gemaakt. En kostbaar en prachtig uitgegeven. boek.